

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет сходознавства
Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота з філології на тему:

**ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ
СКЛАДНОПДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ В СУЧАСНОМУ КИТАЙСЬКОМУ
ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ**

Студента групи МПкит52-19
факультету сходознавства
денної форми навчання
з освітньо-професійної програми
Галузевий переклад: китайська мова,
англійська мова
Спеціальності 035 Філологія
Кривошесєва Леоніда Дмитровича
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Костанда І.О.

Допущена до захисту

« ___ » _____ 2020 року

Завідувач кафедри

_____ Любимова Ю. С.
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Синтаксис як основна категорія граматичної будови мови	7
1.1 Основні засади вивчення синтаксису	7
1.2 Основні засади типології синтаксису на етапах його розвитку	9
1.3 Синтаксис складного речення. Складносурядність як рівноправний союз двох структур	11
1.4 Синтаксис складного речення. Складнопідрядність як ключовий фактор семантичного різноманіття	15
1.5. Основні підходи до вивчення синтаксису китайської мови	17
1.6 Складне речення китайської мови	21
Висновки до розділу 1	23
Розділ 2. Основні засади функціонування складнопідрядних речень сучасної китайської мови та його особливості у контексті офіційно-ділового дискурсу	25
2.1 Основні структурні особливості поєднання частин складнопідрядного речення	25
2.2 Особливості китайських складнопідрядних речень за типом підрядної частини. Атрибутивний зв'язок	27
2.3 Підрядні частини із значенням часу, послідовності	29
2.4 Особливості підрядних частин мети	32
2.5 Складнопідрядні речення із вираженням умови	34
2.6. Перекладацькі трансформації як запорука адекватного перекладу складнопідрядних речень	35
2.7 Дискурсивний аналіз як метод дослідження синтаксичного складу	37
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3 Реалізація функціональних та структурних особливостей складнопідрядних речень у сучасному китайському офіційно-діловому дискурсі	42
3.1 Функціональні та структурні особливості складнопідрядних речень у текстах сучасного китайського офіційно-ділового дискурсу	42
3.2 Текстові особливості функціонування складнопідрядних речень сучасного китайського офіційно-ділового дискурсу: перекладознавчий аспект	59
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ	68
论文摘要	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	72

ВСТУП

Сучасний світ вимушений жити в умовах всесвітньої пандемії COVID-19, ми, лінгвісти, так само як і мова змушені адаптуватися. Яскравим прикладом явища адаптації є визнання словом 2020 року англійського слова “lockdown”, що раніше використовувалося лише у контексті позбавлення волі, а тепер набуло значення “тотального закриття, тотального карантину”. Зараз наша мова активно наповнюється неологізмами, хоча одне неминуче — “Грамматика керує навіть царями” Жан-Батист Мольєр. Одним з найбільших шарів якої є синтаксис.

Синтаксис — те, що є у кожній мові і те, що багато часу залишається застиглим питанням, оскільки навіть такі видатні мовознавці як В. В. Виноградов, Ф. І. Буслаєв, Ф. Ф. Фортунатов, О. М. Пешковський, В. І. Горелов не можуть прийти до спільної думки. Так само багато протиріч виникає у китайських мовознавців Ма Цзянь Чжуна (马建中), Лі Цзінсі (黎锦熙), Ван Лі (王力), Пен Сюань (彭宣伟) тощо. Як зазначав А. П. Загнітко “Синтаксис починається там, де ми перетинаємо кордони слова” (А. П. Загнітко, 2006). А синтаксис складнопідрядного речення розпочинається там, де є “гра мовленнєвих трансакцій” (Ерік Берн).

Водночас саме зараз голоси лідерів держав, міністрів охорони здоров'я, та організацій з охорони здоров'я лунають чи не найгучніше, затягуючи нас у вир офіційно-ділових стосунків. Так, мовлення президентів, які чи не щоденно звертаються до пересічних громадян, насичене складними синтаксичними конструкціями на позначення закликів залишатися вдома, чи зберігати дистанцію, або побажань 36,6.

Наразі офіційно-діловий дискурс хоча і є одним із книжкових стилей, знаходить своє повноправне місце у повсякденному житті: робочі зв'язки, новини, промови, ділове листування. Однак, хоча він тяжіє до повної лаконічності передачі інформації, складне, а саме складнопідрядне речення займає там чи не найперше місце. Пліч-о-пліч з вагомністю є недостатня

освітленість офіційно-ділового дискурсу у роботах мовознавців саме з цієї точки зору.

Актуальність роботи зумовлена з потребами українського китаєзнавства в системному розширенні знань про структуру складнопідрядних речень офіційно-ділового дискурсу китайської мови, на тлі зростання загального інтересу до цього явища. Поєднання дослідження із вивченням перекладацьких трансформацій продиктовано бажанням реципієнта отримати якомога більш адекватний переклад, з потрібними психологічними наголосами.

Метою нашого дослідження є вивчення функціонально-структурних особливостей складнопідрядних речень усіх типів у контексті китайського офіційно-ділового дискурсу.

Поставлена мета диктує нам вимогу до розв'язання низки **завдань**:

1. дослідити особливості синтаксису сучасної китайської мови як основної граматичної складової;
2. визначити сутність “складнопідрядного речення” і його специфіку у китайському офіційно-діловому дискурсі;
3. розглянути та проаналізувати специфіку вживання складнопідрядних речень різних типів у контексті зазначеного дискурсу;
4. простежити перекладацькі трансформації складнопідрядних речень при перекладі українською мовою речень офіційно-ділового дискурсу.

Матеріалами нашого дослідження є 50 офіційних промов голови КНР Сі Цзінпіня про коронавірус.

Методи дослідження. Аби досягти поставленої нами мети та виконати умови, продиктовані завданнями, у нашому дослідженні ми звернулися до наступних методів: серед загальнонаукові методи дослідження: аналіз, дедукція, індукція, описовий метод; до використаних спеціальних лінгвістичних методів належать: метод функціонального аналізу, який ми використали при аналізі функціонування складнопідрядних речень в текстах офіційно-ділового дискурсу; метод структурного аналізу при вивченні

структурних елементів речень та зв'язків між ними; метод контекстуального аналізу при перекладі лексичних та синтаксичних одиниць відповідно до контексту, в якому вони вживаються; метод трансформаційного аналізу для вивчення відмінностей та подібностей через призму їх перекладацьких трансформацій; метод дискурс аналізу для ідентифікації та прискіпливого розгляду усіх складових офіційно-ділового дискурсу.

Об'єктом дослідження є складнопідрядні речення китайської мови у розрізі офіційно-ділового дискурсу.

Предмет дослідження – функціонально-структурні особливості складнопідрядних речень китайської мови на матеріалах промов Сі Цзін Піня.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше досліджено особливості текстової актуалізації складнопідрядних речень сучасного китайського офіційно-ділового дискурсу на матеріалі промов Сі Цзіньпіна про пандемію COVID-19.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання отриманих результатів дослідження, та теоретичних засад висвітлених у роботі в сфері функціонально-структурних особливостей складнопідрядних речень китайської мови для: 1) загальної практики викладання китайської мови другої або першої іноземної; 2) у практиці викладання теоретичної граматики китайської мови; 3) у теорії перекладу офіційних текстів китайської мови. Матеріали роботи у подальшому можуть стати актуальною базою для викладання дисципліни “Переклад текстів офіційно-ділового дискурсу китайської мови”.

Структура роботи. Робота є складеною зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загального висновку, анотації та списку використаних літературних джерел.

Вступ обґрунтовує базу дослідження, його актуальність, загальне практичне значення, та висвітлює подальшу структуру роботи.

Перший розділ висвітлює теоретичні засади синтаксису та доводить його значущість як ключового елементу вивчення граматики, надає шляхи для подальшого дослідження цієї теми.

Другий розділ є розкриттям власне китайських особливостей та аспектів синтаксису складнопідрядного речення у контексті обраного нами дискурсу.

Третій розділ виступає практичною частиною нашого дослідження. Він є присвячений особливостям перекладу та практичному висвітленню функціонально-структурних особливостей.

Апробація роботи проводилася на міжнародній студентській науково-практичній конференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (КНЛУ, 17-18 червня 2020, с. 60-61). Тема доповіді: “Граматичні конструкції вєньянь у офіційно-діловій китайській мові”.

Розділ 1. Синтаксис як основна категорія граматичної будови мови.

1.1 Основні засади вивчення синтаксису

Важливість вивчення будь-якої мови полягає в аналізі та перцепції її речень. Вони — основний будівельний матеріал для пізнання глибини мови усіх її аспектів, і якщо “Святе Письмо” вказує, що “Спочатку було слово”, то з цим твердженням неможливо не погодитись. Якщо уявляти мову, як живу структуру, але чимось схожу на окрему будівлю, слово буде одним із будівельних матеріалів — піском, глиною, каменем, тощо. Речення буде являти собою загальний архітектурний стиль, за канонами якого і живе увесь ансамбль уявної мовної будівлі.

Отже, “речення є найбільшою синтаксичною одиницею, що складається з маленьких цеглинок — словосполучень, фраз, і відрізняється від них не тільки повнотою структурного змісту але й функціональною завершеністю. Повний сенс речення відображає сучасний граматичний стан тієї чи іншої мови. Це та ж сама істина, щоб дати чітке уявлення про великих одиницях і порядку їх будівельних одиниць” (张豫峰, 2006, с. 3).

Вивчення синтаксису, тобто граматичної будови речень, сягає часів античності та Давньої Греції. Ще Аристотель створив класифікацію речень за комунікативними ознаками, А Платон поділив речення на дві частини — ім’я і дієслово. Сам термін “синтаксис” вперше було використано стоїками, чие вчення покладено в основу європейської мовної традиції, і зазвичай застосовується для аналізу речення на його логічний зміст. “Саме у сфері синтаксису постає момент повідомлення і комунікації” (за О. О. Реформатським). Саме синтаксису належать одиниці, що відповідають за комунікацію.

На даному етапі розвитку мовознавства, особливо із початку ХХ сторіччя, вивчення синтаксису набуло системного та модерного характеру. Хоча незважаючи на велику кількість наукових праць видатних мовознавців,

поле цієї частини граматичного устрою мови не можна назвати детально вивченим. В. В. Виноградов, Ф. І. Буслаєв, Ф. Ф. Фортунатов, О. М. Пешковський та інші вже працювали над аспектами синтаксису, але як зазначав П. С. Дудик “деякі частини і досі витлумачуються неоднозначно і суперечливо” (Дудик, П. С., 1998, с. 298).

Наразі термін “синтаксис” має два значення: 1) сфера граматичного ладу мови, що охоплює засоби, характерні умови і правила для побудови речень, висловлювань, текстів конкретної окремої мови; 2) наука, яка вивчає правила структурування. Синтаксис розпочинається там, де ми перетинаємо кордони слова (Загнітко, А. П., 2006, с. 8).

Там, де здійснюється зв’язне мовлення, наповнене вільними комбінаціями лексичних одиниць, що “живуть” за законами, правилами і моделями. Ця “вільна” комбінація полягає у свободі вибору лексичної наповненості, це і є її головною відмінністю від стійких словосполучень. Наприклад, стійка сполука слів 亡羊补牢 *Wángyángbǔláo* — “ремонтувати огорожу після викрадення овець”, є самостійною одиницею китайської мови, не тільки лексично чи граматично, але і за синтаксичною моделлю за якою вона побудована.

Це є номінативною моделлю лексичної одиниці, тобто зазвичай її буде відтворено в реченні у готовому вигляді.

Однією із сфер синтаксису можна назвати синтагматичні міжслівні відношення. Але далеко не всі поєднання слів можна віднести до цього, оскільки не всі аспекти належать до сфери синтаксису. “Так поєднання декламувати вірш може розглядатися лише як взаємодія лексичних значень” (Загнітко, А. П., 2006, с. 10).

Синтаксис тісно пов’язаний з психолінгвістикою, оскільки він вивчає породження мовлення, що є частиною психолінгвістики як теорії мовленнєвої діяльності людини, а також логікою, оскільки основною одиницею синтаксису є просте речення, яке, у свою чергу, є формою

вираження основної категорії логіки – судження; більш того, мова є безпосередньою дійсністю думки.

Синтаксис пов'язаний також із морфологією (існує певна взаємозумовленість морфологічних форм слова і синтаксичних конструкцій), фонетикою (синтаксичні конструкції / структурні типи речень і їх інтонаційні моделі взаємопов'язані: зі зміною інтонаційної моделі змінюється і значення речення), лексикою (лексичне значення слова визначає можливість / неможливість його використання в певних синтаксичних позиціях речення і певних синтаксичних структурах) (Файфер, Н. В, 2012, с. 102)

Спираючись на зазначене вище, ми можемо сказати, що однією з головних ознак вивчення синтаксису сьогодення є системність підходу та виваженість у вивченні головної структурної одиниці, власне, — речення. А також проблем життєво пов'язаних із цим. До них можна віднести наступні:

- проблема глибинного та поверхневого, тобто співвідношення семантичних і структурних (синтаксичних) аспектів речення;
- комунікативна семантика речень;
- зв'язок і співвідношення логічних і синтаксичних структур;
- визначення закономірностей побудови;
- семантична валентність, проблема факультативності елементів;
- трансформації речення, тобто порушення проблеми парадигми речення.

1.2 Основні засади типології синтаксису на етапах його розвитку

Історію розвитку синтаксису можна умовно поділити на чотири етапи: 1) традиційний синтаксис; 2) структурний синтаксис; 3) трансформаційний / генеративний синтаксис; 4) семантичний синтаксис (Файфер Н. В., 2012, с. 103).

“Традиційний синтаксис, або теорія членів речення. На цьому етапі дослідників цікавили різновиди синтаксичних конструкцій, проблема їх

класифікації, встановлення між ними семантичних відношень та засобів їх вираження” (Файфер Н. В., 2012, с. 110).

У цей період синтаксису передусім досліджувалось вживання одиниць синтаксису у мовленнєвій діяльності людини, загального та зв’язаного контексту. Тобто можна сказати, що речення досліджувалось як мовленнєва трансакція, реалізована людиною, а не окрема та самостійна частина мови. В межах традиційного синтаксису аналізуються такі характеристики синтаксичних одиниць як: побудова, типи синтаксичного зв’язку, характер їх співвідношень тощо.

Структурний синтаксис ставить завдання розробки точних методик аналізу синтаксичних структур.

Структурний синтаксис можна назвати суто аналітичним і виключно лінгвістичним, тому категорії семантики та логіки було не є і не можуть бути предметом його дослідження, а отже були виключені. Теоретичні положення доводяться за допомогою лінгвістичних критеріїв і аналітичних процедур. Саме у цей період синтаксис стає точною наукою, що досягається за рахунок певного спрощення й схематизації мовної дійсності.

Основним принципом структурного аналізу мови є виключення суб’єктивізму із лінгвістичних досліджень шляхом застосування тільки формального (евристичного) аналізу. Структурний синтаксис орієнтується на вивчення поверхневої синтаксичної структури речення, ігноруючи глибинну структуру, яка визначає семантичні відношення між компонентами речення.

Трансформаційний або генеративний синтаксис виступає скоріш не як теоретичним дослідженням про мовленнєві трансакції, а як метод аналізу готових речень. Трансформаційний синтаксис дозволяє розв’язувати такі проблеми омонімія та полісемія синтаксичних структур шляхом їх трансформацій, що є можливим за допомогою операцій субституції (заміщення), додавання, редукції та випущення, оскільки схожі синтаксичні конструкції можуть зазнавати різних трансформацій.

Коли трансформації породжують використання для створення речень, первісне застосування трансформацій для виявлення відмінностей у майже ідентичних системах набуває назви інтерпретаційного аспекту, на відміну від генеративного.

Н. Хомський виділяє глибинну структуру (значення речення) і поверхневу структуру речення (Chomsky, N, 1972, с. 259) . Таким чином, глибинна структура речення є семантичною, тобто представляє семантичні складові речення, які отримують різні синтаксичні втілення, або реалізації, у поверхневій структурі. Згодом ідея глибинної структури була розвинута й отримала семантичну інтерпретацію.

Отже, можна стверджувати, що семантичний синтаксис є результатом подальшого розвитку генеративного синтаксису, доповненого семантичним компонентом.

Вихідними теоретичними передумовами семантичного синтаксису є:

1) центральне положення синтаксису в граматиці; 2) необхідність врахування глибинних / прихованих категорій; 3) дослідження поверхневої (синтаксичної) і глибинної (семантичної) структури речення. На сучасному етапі спостерігається відродження інтересу до семантики речення, а також спроб створити семантичну теорію речення.

Отже, на момент сьогодні не втрачає своєї актуальності дослідження взаємодії семантичної та синтаксичної структур речення, зокрема закономірностей побудови, співвідношення зовнішніх і лінгвальних факторів, що свідчить про зсув зацікавленості від дослідження просто синтаксису до семантики.

1.3 Синтаксис складного речення. Складносурядність як рівноправний союз двох структур

Як вже було підтверджено нами, наразі вчені-мовознавці розглядають речення як найважливіший об'єкт синтаксису, ще у XX сторіччі у

вітчизняному мовознавстві це питання було дискусійним. Якщо говорити саме про синтаксис складного речення, оскільки прості структури суб'єкт-предикат не входять у межі нашого дослідження, його тривалий час вважали лише поєднанням двох простих структур, та не розглядали як цілісний елемент.

Це знаходить своє підтвердження у термінах того часу - “складне ціле”, “сполучення речень” або “поєднання речень”, тощо. Тогочасна наука “синтаксис” була доволі обмеженою, і майже не увібрала в себе поняття “речення” як основного об'єкту її дослідження. В. О. Богородицький, В. В. Виноградов відстоювали думку про взаємозалежність компонентів “складного цілого” їх пов'язаність інотаційну і сенсовну.

Визнання складного речення повноцінною, а не лише двома розрізненими частинами, комунікативною одиницею у 60-70-х рр. минулого сторіччя значно розширило коло об'єктів досліджуваних синтаксисом.

У слов'янському мовознавстві другої половини ХХ ст. вивчення одиниць синтаксису, зокрема складного речення, відбувалося в різних напрямках: з урахуванням структури, тобто його формально-синтаксична організація; з точки зору семантики, тобто загально-граматичного значення, що є зосередженим у певній конструкції; з точки зору стилістичного використання мовної одиниці, тобто її функціонально-стилістична побудова; як одиниці ситуативного спілкування (комунікативний синтаксис) тощо.

У зв'язку з розширенням багатьох аспектів, в лінгвістиці відбулося тотальне переосмислення функціональних особливостей речення як предмету дослідження. Це призвело до введення поняття синтаксичної функції, зазвичай трактоване як “призначення синтаксичних одиниць” (Горелов, В. И., 1963, с. 566).

На противагу головуючому у той час прагматичному (формальному) підходу розвинувся багатоаспектний підхід до дослідження речення, що передбачає його розгляд «не лише як одиниці формування, вираження і повідомлення думки, але й як продукту інтелектуально-комунікативної

діяльності мовця, який за своєю інтуїцією, відповідно до лінгвістичних та комунікативних знань використовує той чи інший виражальний засіб з арсеналу співвідносних форм і конструкцій» (Гуйванюк, Н. В., 1999, с. 104).

Якщо узагальнювати поняття про складне речення, то мовознавці виділяють дві їх категорії: *складносурядні* та *складнопідрядні*. Складносурядними називають ті речення, що дві абсолютно рівноправні між собою структури суб'єкт-предикат, і саме в цьому випадку неможливо не погодитися з думкою, що це “сполучення речень” задля створення “складного цілого”.

До 90-х років у вітчизняному мовознавстві панував поділ складносурядних речень на наступні типи: єднальні, протиставні та розділові. Згодом у межах цієї класифікації було додано ще й інші типи складносурядних конструкцій: градаційні, пояснювальні, приєднувальні, пояснювально-приєднувальні (Дубкова, О., & Кольшкіна С., 2018, с. 8). А. П. Загнітко такі розбіжності в граматичних працях за аналізу досліджуваних речень пояснює неадекватністю смислового ядра, що виступає основою класифікації (Дубкова, О., & Кольшкіна С., 2018, с. 10). А от прихильниками теорії класичного синтаксису структурні особливості різних типів складносурядних речень зазвичай обділені увагою.

Характерні особливості складносурядних речень насамперед говорять про тотальну автономність частин-предикатів з яких воно складається, часом навіть не уточнюючи, про яку саме незалежність йде мова. Про те, що залежність у цих реченнях дійсно тяжіє до повного нуля, та сприймати це як характерну ознаку такого типу складних речень, можна говорити лише в контексті їх формально-граматичної структури, хоча й граматична та семантична незалежність компонентів, поєднаних сурядністю, не є абсолютною, оскільки складносурядні конструкції складаються не з простих речень, а з предикативних частин, які граматично взаємозумовлені.

Про взаємодію предикативних частин, яка відображена формальними репрезентантами, говорить А. Загнітко (Загнітко А. П., 2006, с. 10). Слушною

є думка І. Вихованця про те, що формою сурядного зв'язку є незалежна координація.

Для дослідження семантико-синтаксичної структури складносурядного речення потрібно завжди мати до уваги те, що речення є функціонально-комунікативним цілим. Мовець спочатку на рівні мислення, а потім уже на рівні мовлення творчо і осмислено концептуалізує картину світу, самостійно створює систему залежностей між ситуаціями дійсності, предметами, явищами. Складносурядна конструкція – це результат мисленнєвих процесів та мовленнєвих трансакцій людини. Взяті окремо одна від одної предикативні частини набудуть уже абсолютно нового значення та інтонаційного оформлення.

Західні мовознавці поділяють думку українських та російських вчених, майже ототожнюючи поняття складносурядного речення з нашим його розумінням. Хоча є і деякі відмінності.

Романські та германські мови мають чітко впорядкований та з багатовіковою базою порядок слів у реченні та дуже розгалужену темпоральну систему, яка ввібрала в себе не тільки три абсолютно зрозумілих для нас час (теперішній, минулий та майбутній), але й, так звані, прогресивні часи (Progressive Tenses). Так, наприклад, підкоряючись загальноприйнятому правилу узгодження часів, перша і друга частина складносурядного речення зобов'язані мати одну й ту саму форму предикату, на відміну від української де порядок слів більш-менш вільний.

Matt is working in the garden and Kate is cooking dinner. Мет працює у саду, а Кейт готує вечерю.

У вищенаведеному прикладі сполучник *and* (в українському перекладі може бути “а”, “і”, “та”) виконує лише об'єднувальну функцію. Однак, він також може додавати причинно-наслідковий зв'язок:

Marco doesn't speak English and he doesn't understand you. Марко не говорить англійською, і не розуміє тебе.

Однак, оскільки західноєвропейські мови не є предметом нашого дослідження, ми хочемо звернути увагу на китайські дослідження синтаксису.

У працях китайських мовознавців, зокрема Ван Ляої (王了一, Основи Китайської граматики), складні речення також поділяються на складносурядні та складнопідрядні, та їх значення майже ототожнюються з нашим розумінням цих термінів. Він поділяє їх на наступні типи: кумулятивний, розділовий, протиставний, підстави і висновку, пояснювальний.

1.4 Синтаксис складного речення. Складнопідрядність як ключовий фактор семантичного різноманіття

Складнопідрядне речення на даному етапі розвитку системи мови є одним із найпоширеніших видів реченнєвих структур, воно, на відміну від складносурядного, охарактеризоване наявністю щонайменш однієї головної (так званої материнської частини), та залежної частини (дочірньої).

Формально, загальними рисами, що притаманні складнопідрядним реченням є: 1) тотальна граматична нерівноправність частин, що і називається підрядним зв'язком; 2) тип складнопідрядного речення визначений типом підрядного зв'язку; 3) різні види підрядного зв'язку між предикативними частинами складнопідрядних речень прогнозують різні способи оформлення залежної предикації; 4) різновиди підрядного зв'язку між предикативними частинами залежать від властивостей головної частини (її інформативної достатності / недостатності, наявності / відсутності опорного слова, наявності / відсутності співвідносного компонента) та сполучних засобів у підрядній частині (Дудик, П. С., 1999).

І. Р. Вихованець, якого без зухвалості можна назвати засновником концепції категорійності, надав сенс створенню створення формально-граматичної типології складнопідрядних речень, яка є обгрунтованою різноманіттям підрядного зв'язку між предикативними частинами.

Мовознавець виокремив чотири типи складнопідрядних речень: 1) із детермінантними підрядними частинами; 2) із прислівними підрядними частинами; 3) займенниково-співвідносного типу; 4) із підрядними супровідними частинами (Карпека, Д. А., 2019, с. 313–340).

Дослідниця Р. О. Христіанінова у своїй монографії “Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові” також запропонувала враховувати ще й способи оформлення залежної предикації та подала три основні формально-граматичні типи складнопідрядних речень: типової формальної структури, катафоричні (тобто з певними відхиленнями від прийнятого стандарту) та приєднувальні.

З початку становлення складного речення, як головного об’єкту дослідження синтаксису, вчені мовознавці наголошують, що складнопідрядні речення мають набагато більшу різноманітність, але іноді такі структури потрапляють під більш щільний аналіз, оскільки на перший погляд вони можуть бути синонімічними.

На даному етапі нашого дослідження, буде доречним ввести поняття синтаксичної синонімії, тобто явища при якому для вираження одного явища можуть бути використані синтаксично різні структури. Наведемо приклади:

- Складнопідрядні речення і речення ускладнені дієприкметниковими, чи дієприслівниковими зворотами. Однак просте речення, ускладнене відокремленим означенням, не можливо трансформувати в складнопідрядне: *Як тільки прийшла зима надворі сильно похолодало. Коли прийшла зима, надворі швидко похолодало.*
- Складнопідрядні речення і прості речення ускладнені другорядними членами речення. *Коли приїду з відрядження, зайду до Вас. Після приїзду з відрядження зайду до Вас.*

Синонімічні синтаксичні конструкції можуть формувати синонімічний ряд, домінантою якого є синтаксична конструкція, що репрезентує певною мірою збалансоване семантико-синтаксичне значення (Харченко С. В., 2015,

с. 125). Проте цей аспект синтаксичної синонімії потребує детальних наукових досліджень та аналізу.

Складність цього аспекту синтаксичної синонімії в тому, що на відміну від лексичних синонімів, що є фіксованими відповідними словниками, вони не можуть бути закріплені, а отже, утворюють синонімічний ряд у системі мови, реалізуючись лише в умовах мовленнєвих трансакцій, синтаксичні синоніми щоразу створює лише мовець, а дослідник, нажаль, лише зможе констатувати факт можливості рівнозначних висловлювань, створених для реалізації індивідуальних та психологічно зумовлених, і логічних форм мислення за різними структурними схемами (Харченко С. В., 2015, с. 126).

Наступним, і не менш вагомим показником складнопідрядного речення є його перехідність, тобто його можливість змінюватися в умовах певного контексту для складання цілісної структури, такому типу речень притаманна так звана “внутрішня перехідність”. Тобто можливість речення трансформуватися у формально-граматичному, чи семантико-синтаксичному аспектах, іноді це навіть є можливим одночасно (Харченко С. В., 2015, с. 125).

Така здатність до трансформацій є найбільш поширеною якраз у варіанті одночасної зміни обох аспектів.

1.5. Основні підходи до вивчення синтаксису китайської мови

XX сторіччя – епоха змін, епоха незворотних процесів, яка сформувала суспільство сучасності. Це є час неабияких реформ та трансформацій у китайському суспільстві, не тільки в політичному, суспільному та державному плані, але й в сфері дослідження власної мови. Раніше китайські мовознавці вважали, що головним є слово, і від розуміння слова і залежить розуміння мови.

Хоча “Грамматичний компендіум пана Ма” (马氏文通) авторства Ма Цзянь Чжуна (马建忠), перша системна китайська граматична робота, відома своєю граматичною системою “на основі слова”, побудова системи «на основі

слова» не означає, що автор заперечує важливість перцепції та розуміння речення в дослідженні граматики.

Ма Ши Вен Тонг (马氏文通, Граматичний компендіум пана Ма) приміряє на китайську мову правила і закони західних граматик, в особливості латинської мови, якій притаманні численні і вагомні морфологічні зміни. Що, в свою чергу, робить речення набором фраз з повністю незалежним одне від одного значенням. Не звертаючи увагу на те, що робота Ма Цзянь Чжуна (马建忠) більшу увагу приділяє дослідженню частин мови, з 10 томів лише один присвячений “читанню речень”, самі речення як трансакції не можна вважати обділеними увагою.

Із виходом у 1924 році “Нової граматики китайської мови”, та зі слів її автора Лі Цзінсі (黎锦熙): “Спочатку треба звернути всебічну увагу на макрос, а вже потім займатися деталями” (黎锦熙, 2007). На нашу думку, під макросом пан Лі мав саме речення, а під деталями вже вивчення частин мови.

У 80-х роках минулого сторіччя Чжу Десі (朱德熙) висунув “Теорію фраз”, теоретична імплементація якої лише як відправна точка для вивчення послідовностей, вона значно підкреслює необхідність вивчення синтаксичної структури і стоїть всупереч теорії висунутої Лі Цзінсінем (黎锦熙).

Вважається, що неабиякий внесок у становлення сучасних теорій внесла “Філософія мови”. Ця течія філософії на заході, коли замість “ідей” у велику гру вступали “терміни” лінгвістичної суті, не змогла оминати і китайську мову, та спричинити “лінгвістичний поворот”.

Протягом дуже великого часу китайська мова перебувала у ізоляції, через замкненість китайського суспільства, а з цим і дуже незначний контакт із іншими мовами світу, а також небажання можновладців Китаю втрачати зв’язок із предками. Тому ми впевнено кажемо про те, що радикальні зміни, найбільший розвиток та найбільше розповсюдження впливу китайської мови розпочалось саме у минулому столітті, разом із великими реформами.

Масштабні зміни та контакти з мовами індоєвропейської сім'ї викликали явище “європеїзації граматики” китайської мови, що не могло не зацікавити представників тогочасного мовознавства, таких як Ван Лі (王力), Пен Сюань (彭宣维), Ван Вей (王伟) та інші. Ван Вей (王伟), наприклад розглядав це явище з точки зору контактної лінгвістики, історичного і загального мовознавства. Інший видатний мовознавець, Шен Говей наголошує, що китайська мова трансформувалася, тобто почала отримувати граматичні ознаки європейських мов. “Європеїзація — це англізація”, так стверджував у своїх працях Ван Лі, і саме на це твердження посилаються Шен Говей (沈国威) та Ван Вей (王伟) (王力, 1984).

В. Алпатов стверджує, що рівень розвиненості граматики залежить від загального устрою мови (Алпатов В. М., 2006). Наприклад, в Європі сам термін “граматика” мав значення вивчення самої іноземної мови, і лише згодом набув його сучасного значення. Як відомо, китайська мова позбавлена граматичної афіксації і, як наслідок, позбавлена морфологічної диверсифікованості як індоєвропейські мови. А синтаксис як явище почав формуватися вже після “європеїзації”.

Довгим шляхом від тлумачення слів як “службові” і “повнозначні” та існування досліджень граматики лише в парадигмі лексикографії, до первинних сучасних граматик створених під впливом європейських мовознавчих традицій, де вперше піднімалось питання синтаксису, Китай отримав власну мовознавчу традицію. Саме тому, на даному етапі досліджень китайської мови, ми маємо парадигму верховенства синтаксису над морфологією.

До представників періоду сучасного розвитку граматичних досліджень, а саме синтаксису сучасної китайської мови, можна віднести У Цзін Цуня (吴竟存) Хоу Сюй Чао (侯学超) та Чень Цзяньміна (陈建民).

Російський мовознавець В. Курдюмов підкреслює, що «Теорія синтаксису сучасної мови» (1986 р.) Чень Цзянь Меня «характеризується

неупередженим підходом до поняття сучасна китайська мова, і в ролі об'єкта аналізу постають конструкції, характерні для спонтанної розмовної мови» (Луценко, С. В., 2011, с. 42).

“Дослідження Чень Цзяньміна (陈建民) розмовної мови мають тісний зв'язок із критеріями класифікацій моделей речення. Чень Цзяньмін виокремив п'ять типів речень: речення з одним підметом та одним присудком, речення без підмета та присудка, речення зі зв'язкою «是» («бути, є»), речення з одним підметом і кількома присудками, речення з кількома підметами та кількома присудками. Ці п'ять типів речень, у свою чергу, розподіляються також на підтипи та види” (Латышев, Л. К., 2000, с. 8-34).

На думку Чжан Ішена (张谊生) у 80-х роках була започаткована ідентифікаційна особливість досліджень граматики китайської мови, а саме те, що «з кожним днем дедалі більшого значення надається пошуком методології дослідження — рівневий аналіз, трансформаційний аналіз, аналіз семантичних відмінків і валентностей, аналіз за семантичними ознаками» (Макаров, Л. М., 2003, с. 108), автор справедливо зазначає, що трансформаційний метод, без сумніву, набуває унікального та важливого значення.

Трансформацією зазвичай називають таке перетворення однієї структури в іншу, за якого похідна структура тотожна вихідній за набором лексем і еквівалентна їй за змістом (Онуфрей, П., 2019, с. 530). Водночас варто відзначити й інший підхід, згідно з яким у процесі всіх або майже всіх трансформацій змінюється не лише формальний, але й семантичний спектр речення. Якщо внаслідок деяких перетворень (активно-пасивних, з'єднання тощо) загальне значення залишається незмінним і відбувається лише зовнішнє перетворення компонентів ядерної структури, то в інших трансформаціях (наприклад заперечення) важко говорити про повну тотожність «вихідної» і «трансформованої» структур (Нечитайло, О. М., 2020, с. 115).

1.6 Складне речення китайської мови

Друга половина ХХ сторіччя стала періодом розквіту китаєзнавства на теренах пострадянських країн, у цей час з'являється безліч теоретичних праць з граматики китайської мови від справжніх метрів китаєзнавства сьогодення: В. І. Горелов, Є. О. Шутова, О. О. Драгунов, А. М. Карапетьянц та інших. Цей період у науковій діяльності вчених країни рад, можна охарактеризувати як один з найпродуктивніших. Окремо слід згадати українських мовознавців, таких як Т. В. Демчук, Н. В. Руда та О. О. Нестеренко. Хоча в центрі досліджень вітчизняних і російських вчених зазвичай стояли питання морфології, фонетики, лексикології тощо, можна визначити цілу низку робіт, присвячених питанню синтаксиса, таких як “Синтаксис сучасної китайської мови” Є. О. Шутової.

У своїй роботі Є. О. Шутова зазначає, що китайські мовознавці виокремлювали не три типи складних речень, а саме включаючі речення, складносурядні і складнопідрядні. Під “включаючим” розуміється складне речення, яке складається з материнського речення, що включає в свій склад “дочірнє речення” на правах другорядного члена. При цьому виникає питання схожості терміну “складнопідрядне” і “включаюче” речення. Є. О. Шутова, спираючись на праці Лі Цзінсі (黎锦熙) пояснює їх відмінності наступним чином:

- 1) у ступені злиття частин складного речення, розрізняючи поняття «одне поєднане ціле» і «різні цілісності»;
- 2) у характері вираження значення: адвербіальне включене речення повторює синтаксичне функціонування власне прислівникового комплексу, в основному висловлюючи значення способу дії, підрядне ж речення повторює функціонування прийменниково-іменного комплексу, що виражає значення часу, причини, тощо, таким чином переносить прийменник у стан сполучника.

Формування складнопідрядного речення пов'язане з ускладненням внутрішньої будови другорядних членів речення — визначення, доповнення, відокремленого додавання, обставини, ситуативного (відокремленого) обставини.

Найбільший розвиток отримали конструкції зі складною ситуативною обставиною або власне обставиною (значення цих членів речення в складному реченні часто піддаються змішуванню) – членом речення, що створює через особливості свого граматичного характеру передумови для широкого вживання сполучників (прийменників), а також умови для такої побудови синтаксичного цілого, при якому обидва компонента синтаксичних відносин виражаються предикативним поєднанням слів в силу віднесеності ситуативної обставини до основного складу речення, що володіє властивістю автосемантичності (Шутова Є. А., 1991). Тому не випадково саме речення подібного типу часто дослідники розглядають як власне складні (складнопідрядні), недооцінюючи, однак, обставинний характер синтаксичного значення залежного речення (Мельник, Ю. П., 2009). Нижче наведемо класифікацію таких речень за типом їх складної конструкції.

- 1) Складне означення — у переважній більшості випадків є представленим таким синтаксичним підтипом, який не надає значення постійного, а лише вказує на відносно короткостроковий опис явища, зазвичай вимагає наявності обов'язкового оформлення 的 *de*;
- 2) Складний додаток — зазвичай представлений двома семантично-структурними різновидами, 1) додаток об'єктного способу, тобто той, що позначає факт, або явище, з яким є пов'язаний процес, про який говориться в реченні; 2) додаток результативно-оцінювального способу, що може реалізовуватися у двох ступенях: а) першої ступені, тобто він є безпосереднім приєднанням; б) другого ступеню (приєднання за допомогою суфіксів дієслова);
- 3) Складна обставина, що ввібрала в себе семантико-синтаксичні ознаки складного означення, і власне обставини;

4) Складний обособлений додаток;

Китайська мова, на відміну від індоєвропейських мов, має унікальну “left-adjunction” (додаткове зліва) структуру, оскільки порядок слів у реченні чітко сформований, знайти виключення з цієї схеми майже неможливо. Цей феномен є частиною більш широкого узагальнення, яке ми називаємо “лівим розширенням” фрази китайською мовою, виходячи з цього ми можемо підтвердити відсутність “правого приєднання” (Lin, J., 2012, с. 64).

Н. В. Рудій можна завдячити першим українським вченням про китайські багатоконпонентні складні речення, в її праці було розкрито особливості та головні риси таких речень, та доводилася необхідність їх всебічного вивчення.

Вона стверджує, що хоча праці Є. О. Шутової, В. І. Горелова та інших і є значущими, вони розглядають складне речення, лише як елементарну складову, нівелюючи той факт, що речення може бути багатоконпонентним. Н. В. Рудая доводить, що багатоконпонентні структури наразі лише підлягають розділенню та членуванню, в той час як мають розглядатися як одне ціле (Рудая, Н. В., 2013).

Висновки до розділу 1

У цьому розділі ми звернули увагу на усі теоретичні засади вивчення китайського синтаксису, простежили його шлях до сьогодення, і визнання його однією з найголовніших частин граматики китайської мови.

Визначили, що однією з головних його ознак є системність підходу до вивчення його основного предмету — речення, яке є логічною, завершеною одиницею спілкування.

Ми вказали на взаємозв'язок синтаксису з іншими науками та сферами лінгвістики: морфологією, психолінгвістикою, фонетикою, тощо. Також нами було досліджено етап переходу вчення про складне речення від “складне ціле” або “два простих” до системи співіснування двох простих структур в межах одного складного речення, а потім до зіставлення двох типів складного

речення: складнопідрядного і складносурядного. Ми вказали, що головним чинником складнопідрядності є існування головної (материнської) та підрядної (дочірньої) частини.

Нами було висвітлено “явище європеїзації”, яке стало доволі успішною спробою відкрити власне китайське вчення про синтаксис і допомогло перейти від застарілих вчень в основі котрих знаходилися лише слова.

Ми також вказали на існування явища “left adjunction” — детально яке ми розкриємо у подальших частинах нашої роботи. А отже, у цьому розділі ми усі основні засади синтаксису, від його ставлення до явищ які з’явилися у результаті прискіпливих досліджень, але все одно це залишає місце для подальшого вивчення.

Розділ 2. Основні засади функціонування складнопідрядних речень сучасної китайської мови та їх особливості у контексті офіційно-ділового дискурсу.

2.1 Основні структурні особливості поєднання частин складнопідрядного речення

Як ми вже вказували у першому розділі цієї роботи, китайська мова є ізолюючою, а тому порядок слів є ключовим для її вивчення і розуміння. Ми також зазначали, що китайська мова має так звану “додаткове зліва” структуру, що вказує на те, що підрядне речення буде стояти завжди зліва, а материнське (головне) справа.

Гасде і Пол (HD. Gasde, W. Paul), у своїй праці “Функціональні категорії, важливість тематики та складні речення китайської мови” вказують, що такий порядок є добре встановленим літературно (Gasde, H., & Paul, W., 1996).

Однак, частини складнопідрядного не лише існують за вищезазначеним принципом, вони також розділяються інтонаційно, та за допомогою сполучників, прислівників, відносно-питальних слів. Вони створюють єдність двох окремих структур, вказуючи на їх співвіднесеність.

Видатні мовознавці вказують на те, що сполучники є найбільш довершеним засобом поєднання, здатним не тільки гармонічно з’єднувати частини, але й виражати їх логіко-семантичний зв’язок.

Деякі радянські мовознавці, наприклад В. І. Горелов, стверджують, що у китайській мові є лише два способи поєднання частин складного речення: *асиндетичний* та *сидентичний* (Горелов, В. И., 1963).

При асиндетичному способі, частини речення поєднуються інтонаційно та зумовлені лише їх порядком.

你不相信，我做给你看。 *Nǐ bù xiāngxìn, wǒ zuò gěi nǐ kàn.* Якщо ти мені не віриш, я тобі покажу.

При перекладі цього прикладу ми бачимо появу сполучника “якщо”, хоча він є відсутнім у китайському оригіналі, це є зумовленим граматичною перекладацькою трансформацією, до яких ми звернемося пізніше у цьому розділі.

人类活在世上，不能不劳动。 *Rénlèi huó zài shìshàng, bùnéng bù láodòng.*
Люди, що живуть на світі, не можуть жити без праці.

Це явище “випаду” сполучника, зазвичай називають називають еліпсом. Відносно нещодавно лише почали з'являтися праці західних, а саме Макшейн, та китайських мовознавців. Хоча у витоків цього питання стоїть ще Ван Лі (王力), дослідженість цього явища є малою, та, нажаль одноставності серед мовознавців не було досягнуто. Однак, багато мовознавців погоджуються з думкою про те, що цей зв'язок лише може бути зрозумілим контекстуально (Шутова Є. А., 1991).

При сидентичному способі поєднання частин вже використовуються типові засоби з'єднання, наприклад, типові конструкції, а також сполучники.

这就是大家已经知道的事情。 *Zhè jiùshì dàjiā yǐjīng zhīdào de shìqíng.* Це є тим, що вже всім відомо.

如果你要来的话，老师就来。 *Rúguǒ nǐ yào lái de huà, lǎoshī jiù lái.*
Якщо ти прийдеш, викладач також прийде.

你不在的时候，我会想你。 *Nǐ bùzài de shíhòu, wǒ huì xiǎng nǐ.*
Коли ти не поруч, я за тобою сумую.

У першому прикладі ми спостерігаємо наявність службової частини (сполучника) “що”, у другому ж ми бачимо один з варіантів конструкції, що відповідає за надання реченню умовності. Третій приклад із використанням прийменника 在 *zài* та спеціального слова 时 *shí* надає першій частині речення значення “коли”, або може вказувати на одночасність дій, тобто на даний момент “ти” не поруч, і мовець сумує за ним/нею.

Отже, у цьому підрозділі ми розглянули засоби поєднання двох частин складнопідрядного речення, довели їх варіативність, залежність від

контексту, та багатогранність. Наразі ми чітко можемо відстежити два основних типи з'єднань: сидентичний та асиндетичний.

2.2 Особливості китайських складнопідрядних речень за типом підрядної частини. Атрибутивний зв'язок

Сама сфера підрядності у китайській мові є доволі широкою, тому не дивним є той факт, що вона має безліч структурно-семантичних особливостей, та має широкі можливості для типологізації.

Раніше, у першому розділі нашої роботи ми вже наводили спрощену схему під авторством Є. Шутової, у цьому підрозділі ми будемо розглядати це більш детально.

В. І. Горелов виділяє десять типів (різновидів) складнопідрядних речень за їх підрядною частиною: *часові, цільові, причинні, умовні, допустові, результативні, пропорційні та атрибутивні* (Горелов, В. И., 1963). Однак, більшість з цих різновидів можуть мати власні підтипи, що акцентують увагу на певних аспектах того чи іншого речення.

У цьому та наступних підрозділах нашої роботи, ми будемо розглядати та досліджувати особливості найрозповсюдженіших типів підрядної частини.

Атрибутивні. Цьому типу належать складнопідрядні речення, в якому підрядна частина поширює або пояснює член головного речення, зазвичай іменник (рідше займенник), приєднуються відносними сполучниками.

Підрядна частина може пояснювати (поширювати) додаток, підмет, а також іменну частину складеного предикату, при цьому воно завжди стоїть перед поширюваним словом (Файфер, Н. В., 2012).

У контексті цього типу речення є необхідним вказати маркери атрибутивності, себто слова, що вказують на атрибутивні відносини, та є синтаксично зумовленими, до таких слів належать: 了 *le*, 过 *guò* та 着 *zhe*. Однак, цей тип складнопідрядних речень має два підтипи — ***власне атрибутивні та атрибутивно-пояснювальні.***

Особливостями власне атрибутивних складнопідрядних речень вчені вважають можливість використання службового слова 所 *suǒ* “тому”, це службове слово використовується для введення зв’язку між іменником материнського речення та предикатом підрядного речення.

有所不知, 盖未学也。 *yǒu suǒ bùzhī, gài wèi xué yě*. Якщо ти не знаєш щось, це тому, що ми того ще не вчили.

这都是好事者所为, 纯属虚构。 *Zhè dōu shì hǎoshì zhě suǒ wéi, chún shǔ xūgòu*. Усе ці фальсифікації були зроблені людьми, що не мають чого б кращого зробити.

他的所作所为简直是在给我们集体脸上抹黑。 *Tā de suǒzuò suǒ wéi jiǎnzhí shì zài gěi wǒmen jí tǐ liǎn shàng mǒhēi*. Все, що він зробив, лише є ганьбою для нас усіх.

В усіх вищенаведених прикладах, що службове слово 所 *suǒ* зазвичай українською перекладається сполучниками “тому”, “що”, та виступає поясненням логіко-семантичного зв’язку частин речення.

Другим важливим маркером власне атрибутивності є вказівні займенники 那 *nà* та 这 *zhè*, що дуже часто можуть акомпонюватися рахівним суфіксом 些 *xiē*, що має значення “декілька” та в свою чергу може функціонувати як окрема й повноправна частина класу рахівних слів китайської мови з аналогічним значенням. Ці маркери використовуються для інтонаційного виділення та підкреслення слова головної частини, зазвичай додатка або підмета.

他那些话分明是敷衍你的。 *Tā nàxiē huà fēnmíng shì fūyǎn nǐ de*. Він сказав ті слова, лише щоб задовольнити тебе.

那些了不得的作家, 谨严入骨, 惜墨如金, 要把一生的作品, 只删存一个或者三四个字。(鲁迅). Деякі дивовижні письменники обережні, суворі і шанують чорнило, як золото, і вилучають із творів свого життя лише одне-три-чотири слова. (Лу Сюнь).

眼看这些水白白流掉, 觉着挺可惜的。 *Yǎnkàn zhèxiē shuǐ báibái liú diào, juézhe tǐng kěxí de*. Було дуже шкода бачити, як уся ця вода втікала.

Аналізуючи вищенаведені приклади ми знову бачимо, що китайська мова підтверджує наше ствердження про “додаткове зліва”, що на жаль не може буде повністю відтворене у перекладі: 觉着挺可惜的 *juézhe tǐng kěxí de* — “було дуже шкода бачити” є головною (материнською) частиною всього речення з останнього наведеного нами прикладу.

Атрибутивно-пояснювальні, що не є дивним, виходячи з їх назви, мають за мету пояснення, та вказування на кінцевий результат дії. На відміну від власне атрибутивних, вони розширюють та розкривають лише частину головного речення.

Схема, за якою будуються такі речення, є відносно зрозумілою: суб’єкт-предикат головного речення, підрядне речення з 的, додаток та інші члени головного речення.

他在事故中没受伤, 真是(不幸中的)大幸! *Tā zài shìgù zhōng méi shòushāng, zhēnshì (bùxìng zhōng de) dàxìng!* Йому дуже пощастило, що в результаті аварії він залишився цілим.

我们必须立即讨论什么行动今后采取的问题。 *Wǒmen bìxū lìjí tāolùn shénme xíngdòng jīnhòu cǎiqǔ de wèntí* 。 Ми повинні негайно обговорити, які дії нам вжити далі.

Як можна помітити з вищенаведених прикладів за відсутністю 所 *suǒ*, його використання у реченнях такого типу є практично неможливим (Горелов, В. И, 1989).

2.3 Підрядні частини із значенням часу, послідовності

До цього типу складнопідрядних речень належать ті, що виражають темпоральні, або більш звичне нам значення, часові відносини. Цей тип також має декілька власних підтипів: речення, що виражають одночасність

(які, в свою чергу, мають декілька власних підтипів), частини, що вказують на препозицію та послідовність дії, та такі, що вказують на час закінчення дії.

Загальною структурою усіх речень даного типу, мовознавці вважають винесення підрядної частини на початок речення, тобто схема “додаткове зліва”, а також наявність часових (темпоральних) форм у предиката (Chomsky, N., 1972, с. 261).

Слід зазначити, що сама категорія темпоральності дієслів є ефемерним явищем для китайської мови, і базується не скільки граматично, а більш лексико-семантично, а отже у більшості випадків є зрозумілою лише контекстуально. Наприклад маркер 了 *le* відповідає за завершеність дії, однак, далеко не завжди є показником минулого часу, його значення є екзистенційним для співвідношення з відтестованою реальністю певної мовленнєвої транзакції.

Як ми вказували раніше, складнопідрядні речення зі значенням одночасності дії мають декілька власних підтипів: виражаючи одночасність, власне одночастність, обмежену одночасність, повторювальну одночасність.

Речення, що виражають власне одночасність, створюються за допомогою спеціальних слів та прийменників, за зрозумілою схемою, що червоною лінією проходить через нашу роботу.

Прийменники: 在 *zài*, 当 *dāng*, 当着 *dāngzhe*, 于 *yú*; іноді можуть бути використаними прийменники, що залишились у сучасній китайській мові з вен'янь 及 *jí*, 迨 *dài*, 方 *fāng* (Карпека, Д. А., 2019).

Спеціальними словами є: 时 *shí*, 时候 *shíhou*, які мають значення “час”:

你回去的时候, 趁便给我带个口信。 *Nǐ huíqù de shíhòu, chèn biàn gěi wǒ dài gè kǒuxìn.* Коли ти будеш повертатися, чи не візьмеш повідомлення для мене?

你开车的时候, 可以使用手机吗 *Nǐ kāichē de shíhòu, kěyǐ shǐyòng shǒujī ma?* Чи можна використовувати мобільний телефон під час руху?

当飞机起飞的时候，乘客们必须关闭什么都电器。*Dāng fēijī qǐfēi de shíhòu, chéngkèmen bìxū guānbì shénme dōu diànnqì.* Під час зльоту літака, пасажери зобов'язані вимкнути усі електроприлади.

У вищенаведених прикладах також простежується використання доволі загальноживаної конструкції 。 。 。 的时候 *de shíhòu*, що має значення “коли” та при перекладі може відігравати роль сполучника з ідентичним значенням.

她上大学的时候不过(才)17岁。*Tā shàng dàxué de shíhòu bùguò (cái)17 suì.* Коли вона поступила до університету, їй було лише 17.

Мовознавці погоджуються із думкою про те, що 。 。 。 的时候 *de shíhòu* є найбільш вживаною темпоральною конструкцією китайської мови (Chappell, H., 2002).

У складнопідрядних реченнях із обмеженою темпоральністю та повторюваною темпоральністю є певні схожі риси, у цих випадках дія має певну каузальність, та, наприклад, функціонує лише за умови наявності чинника, вказаного у першій частині.

我在这里一日，什么事情也一日不会发生。*Wǒ zài zhèlǐ yī rì, shénme shìqíng yě yī rì bù huì fāshēng.* За той час поки я тут, нічого не сталося.

社会上的不平等存在一日，革命的危險才会存在一日。*Shèhuì shàng de bù píngděng cúnzài yī rì, gé mìng de wéixiǎn cái huì cúnzài yī rì.* Доки існує соціальна нерівність, доти й буде існувати небезка революції.

每当见到这位白发老人，我就想起自己的父亲。*Měi dāng jiàn dào zhè wèi bái fà lǎorén, wǒ jiù xiǎngqǐ zìjǐ de fùqīn.* Кожного разу, коли я бачу цього сивого старого, я думаю про свого батька.

Отже, ці підвиди часових складнопідрядних речень також взаємодіють у рамках певних конструкцій, що є визначальною функціонально-структурною особливістю.

2.4 Особливості підрядних частин мети

Аналогічно до вищенаведених типів складнопідрядності, підрядні речення мети також мають кілька підвидів. У них мова йде про те, що ставилося за мету мовленнєвої транзакції у материнському реченні. Основними підтипами цього типу речень є: речення, що виражають власно-цільові відношення та речення, що виражають пояснювально-цільові відношення.

Власно-цільові складнопідрядні речення виражають це у найбільш коректному та найзрозумілішому вигляді, вони не є позбавленими усіх додаткових значень. А також функціонують за зрозумілою нам схемою “додаткове зліва”, виносячи сполучник та усе підрядне речення на початок транзакції.

Характерною особливістю таких речень є наявність сполучників із загальним значенням “для того, щоб” 为 *wèi*, 为了 *wèile*, 为是 *wéishì*, 为着 *wèizhe*, 为的 *wèide*, 为的是 *wèideshì* (Dalte, O., 2020) та поєднання їх із казуальними дієсловами 使 *shǐ*, 使得 *shǐde*, 叫 *jiào*, 让 *ràng*, 请 *qǐng*, а також їх використання із модальним дієсловом 要 *yào* (зі значенням “бажати”).

他为了达到个人目的可以不择手段。 *Tā wèile dá dào gè rén mù dì kě yǐ bù zé shǒu duàn*. Він не зупиниться ні перед чим, щоб досягти свої цілей.

为了试验取得圆满成功，他可没少操心。 *Wèile shì yàn qǔ dé yuán mǎn chéng gōng, tā kě méi shǎo cāo xīn*. Він вклав немало зусиль, щоб досягти успіху в експерименті.

为了使孩子有发展前途，他决定搬到上海。 *Wèile shǐ hái zǐ yǒu fā zhǎn qián tú, tā jué dìng bān dào shàng hǎi*. Щоб дати дитині гарне майбутнє, він вирішив переїхати до Шанхаю.

Однак, у межах офіційно-ділового дискурсу, такі речення можуть змінювати свою структуру, себто змінюючи положення частин:

我们生怕他们捣乱，为了息事宁人，便放他们进去了。 *Wǒmen shēngpà tāmen dǎoluàn, wèile xīshìnígrén, biàn fàng tāmen jìnqùle.* Щоб запобігти неприємностям, які вони можуть влаштувати, ми відпустили їх.

У реченнях з пояснювально-цільовою підрядною частиною, загальна структурна схема зберігається, і хоча у власне цільових, ми побачили можливість від її відхилення, то в цьому випадку схема категорично залишається незмінно.

Конкретно у цьому випадку вже є не “натяк” на мету, а більш конкретний а більш конкретне лексико-семантичне значення із розкритим змістом. Це означає, що предметно-цільові відносини є основною змістовою одиницею даного типу речень.

Особливістю цього типу є більш комплексна і складна структурна складова, де замість поодиноких сполучників зазвичай використовують “парні сполучники”, а також, у якості факультативного компоненту можуть бути використані службові слова 的 *de* та 之 *zhi*. Особливо місце посідають додаткові частки посилення 就 *jiù*, 是 *shì*, 就是 *jiùshì* «саме так», також можуть вживатися обмежувальні частки 只 *zhǐ*, 只是 *zhǐshì*, 仅是 *jǐnshì* у значенні “лише” (Die drei Hauptarten der chinesischen Sätze nach ihrer Anwendung, 1964).

法律之所以通过，就是为的使人们守法。 *Fǎlǜ zhī suǒyǐ tōngguò, jiùshì wèi de shǐ rénmen shǒufǎ.* Закони приймаються для того, щоб люди їх дотримувалися.

У цьому прикладі ми бачимо використання службового слова 之 *zhī* наряду із парним сполучником 为。 。 。 使 *wèi 。 。 。 shǐ*, а також частки-підсилювача 就是 *jiùshì*.

2.5 Складнопідрядні речення із вираженням умови

Китайські складнопідрядні речення із значенням умови також мають доволі розгалужену систему підтипів, та являють собою китайську систему англійського “conditional mood”, якщо проводити аналогію з англійською мовою, то речення повинно мати “if-clause” та “main clause”. Його можна побудувати за допомогою 的话 *dehuà*, що буде розташовано наприкінці головного речення і матиме значення “якщо”, та 就 *jiù* із значенням “тоді” у середині підрядного речення (Lin, J., 2012, с.64).

你请 Lisa 来的话, 她就来。 *Nǐ qǐng Lisa lái dehuà, tā jiù lái.* Якщо Ви запросите Лізу прийти, тоді вона прийде.

При перекладі цього речення, можливе явище “опущення” (еліпсу) 就 *jiù*, оскільки сенс цього речення для мовців української мови від його наявності не зміниться (Lin, J., 2012, с.67).

Також розповсюдженим є використання сполучників, як парних, так і поодиноких: 如 *rú*, 若 *ruò*, 如若 *rúruò*, 若是 *ruòshì*, 如是 *rúshì*, 要 *yào*, 要是 *yàoshì*, 苟 *gǒu*, 倘 *tǎng*, 倘要 / 倘药 *tǎngyào*, 倘如 *tǎngrú*, 倘若 *tǎngruò*, 倘然 *tǎngrán*:

如果你没有什么不便的话, 我想把时间提早一点儿。 *Rúguǒ duì nǐ méiyǒu shé me bùbiàn dehuà, wǒ xiǎng bǎ shíjiān tízǎo yīdiǎn er.* Якщо це буде зручно для Вас, я би хотів перенести це на більш ранній термін.

如果你这次考试不及格, 就得重读一年。 *Rúguǒ nǐ zhè cì kǎoshì bù jígé, jiù dé zhòngdú yī nián.* Якщо ти не здаси екзамен, доведеться вчитися ще рік.

如果我是你的话, 我绝对不干。 *Rúguǒ wǒ shì nǐ dehuà, wǒ juéduì bù gān.* На вашому б місці, я б такого не робив.

Проаналізувавши вищенаведені приклади, окрім опущення 就 *jiù* при перекладі, ми також бачимо додавання “би”, для покращення розуміння отримувачем інформації. У випадках з реченнями умови перекладач має

всеосяжно володіти обома мовами, щоб якомога краще донести сенс оригінального речення.

2.6. Перекладацькі трансформації як запорука адекватного перекладу складнопідрядних речень

Переклад завжди тяжіє до повної адекватності, це і є його метою і завданням. Оскільки китайська мова є ізольованою її граматичний і морфемний склад суттєво відрізняється від української, і тому граматичні і синтаксичні структури китайської мови — трансформуються при перекладі.

Як запевняє А. Д. Швейцер, «Перекладацькі трансформації – це міжмовні операції перевираження сенсу».

Перекладацькі трансформації мають декілька видів: морфологічні, синтаксичні/граматичні та лексичні (конкретизація, модуляція, калькування, транслітерація і генералізація). Однак, при перекладі зазвичай ці види не мають єдиного вираження і змішуються. Розглянемо особливості найбільш вживаної перекладацької трансформації:

Синтаксичні трансформації – це заміна одного типу синтаксичної конструкції на інший (Макаров, М.Л., 2003).

“Всі види синтаксичних трансформацій при перекладі можна поділити на чотири типи, а саме: нульову трансформацію, перестановку, заміну і трансформації синтаксичних конструкцій” (Макаров, М.Л., 2003).

Нульова трансформація можлива лише за існування однакових синтаксичних структур в обох мовах, при такому перекладі повністю зберігаються особливості мови оригіналу (Dijk, T. A., 2008).

Перестановка — одна з найбільш поширених трансформацій при перекладі з китайської мови, оскільки українська та російська мови відрізняються вільною синтаксичною структурою, збереження загальнолітературної норми китайської мови “додаткове зліва” практично неможливо.

Заміна використовується для покращення розуміння, оскільки можливі варіанти, що при перекладі заміна складнопідрядного речення простим в українському варіанті є найбільш адекватним перекладом. Також можливі морфологічні зміни, такі як перехід однієї частини мови в іншу. Такий тип трансформації стане в нагоді при перекладі напівпредикативних речень китайської мови.

Як ми вказували раніше в одному з наших прикладів, відбулася синтаксична трансформація, головна суть якої полягає у перебудові синтаксичної конструкції задля покращення перцепції слухачем.

如果不分青红皂白, 一概拒绝向外国学习, 中国就势必永远落后下去。
Rúguǒ bù fēn qīnghóngzàobái, yīgài jùjué xiàng wàiguó xuéxí, zhōngguó jiù shìbì yǒngyuǎn luòhòu xiàqù. Якщо ми без розбору відмовимося від вивчення іноземного, Китай буде вимушений відставати.

У цьому прикладі ми бачимо опущенням частки 就 *jiù*, яка стоїть там задля підсилення факту, вказаного у підрядній частині.

因为熊猫是珍稀动物, 所以要尽一切努力保护它。
Yīnwèi xióngmāo shì zhēnxī dòngwù, suǒyǐ yào jìn yīqiè nǚlì bǎohù tā. Оскільки панда – рідкісна тварина, потрібно докласти всіх зусиль для її захисту.

У цьому прикладі ми бачимо використання парного сполучника причини 因为。。。所以 *yīnwèi...suǒyǐ*, “оскільки...тому”, який, в свою чергу, при перекладі втратив частину “тому”.

Якщо ми говоримо про перекладацькі трансформації у розрізі тексту офіційно-ділового дискурсу, який тяжіє до використання якомога більш стислого та моносемічного лексичного набору, ми будемо спостерігати велику кількість саме синтаксичних трансформацій, із максимально можливим уникненням вживання генералізації, та антонімічних перекладів.

2.7 Дискурсивний аналіз як метод дослідження синтаксичного складу

Вивченням дискурсу протягом багатьох років займалась велика кількість як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців, Т.О. ван Дейк, Дебора Шифрін, Н. Д. Арутюнова, А. А. Кибрик, В. В. Красних, Ю. А. Прохоров та інші.

Мовознавці визначають дискурс як «мова, процес мовної діяльності; спосіб говоріння», «родову категорію по відношенню до поняття мова, текст, діалог» (Макаров, М.Л., 2003).

У межах сучасної лінгвістики дискурс набуває диверсифікованих значень, та стає чимось інституційним, чимось на межі літератури, лінгвістики, психології та інших наук. Комунікативний дискурс стає в основу “транзакційного аналізу” психологічного вчення, яке відоме за працями “Люди, що грають в ігри” та “Ігри, в які грають люди”. Тому дійсно включає в себе не тільки суто лінгвістичні чинники.

“Кожен дискурс – це особлива підмова, особлива мовленнєва практика, що застосовується у певних функціональних сферах мовної спільноти” (Dijk, T. A., 2008).

“У сучасній теорії дискурсу прийнято визначати такі його параметри, як стиль, жанр, реєстр. Згідно Тойн ван Дейка, стиль залежить від типу дискурсу (новини, передова газетна стаття, політична пропаганда) або від точки зору мовця чи письменника. Стильовий аналіз може також визначати типові жанри (історія чи звіт), соціальну характеристику (формальний – неформальний), приналежність до певної культурної спільноти (англійської чи латиноамериканської)” (Dijk, T. A., 1998).

Якщо ми будемо говорити про економічний дискурс, його учасниками будуть виступати клієнт та продавець, тобто дві сторони які вже є готовими до цих мовленнєвих трансакцій, у випадку офіційно-ділового дискурсу можливими є й інші варіанти: політик-люди, сторони домовленостей, та інше.

Тобто його учасники не можуть завжди бути готові до перенасиченості термінами та вузькоспрямованим деталям.

Вважаємо за необхідне навести думку мовознавця І. І. Антоненко: “виділяють такі категорії дискурсу: конститутивні – оформленість, тематична, стилістична й структурна єдність, завершеність; жанрово- стилістичні, що характеризують тексти відповідно до функціональних різновидів мовлення; змістові – інформативність, інтертекстуальність; формально-структурні – композиція тексту. Поєднані спільною тематикою дискурси, які демонструють системні зв’язки між об’єктами, поняттями, закономірностями (порядком, кореляціями, позиціями, діями, перетвореннями), утворюють дискурсивні формації” (Антоненко, І. І., 2014).

Офіційно-діловий стиль вимагає максимально лаконічної передачі тексту, але також тяжіє до уникнення полісемії, що також є властивим для вен’яню, який і на момент сьогодення залишається контекстуально актуальним.

Веньянівські чинники проявляються в наступному:

- “Формальні фрази, тобто постійно вживані мовні звороти, що зазвичай написані на початку або в кінці тексту. “尊敬的” *zūnjìng de* — “Шановний” тощо. Вони зазвичай є штампом, який розвивається лише в межах канцеляриту, та не вживається у звичайному спілкуванні, формальні фрази зберегли свою архаїчну структуру як з точки зору лексики, так і синтаксису” (Готлиб, О. М, 2006).
- “Локативи, тобто слова, що вказують на місце. В офіційно-ділових текстах широко використовуються 此 *cǐ* вказівний займенник «це, цей, даний, справжній», відповідає сучасному 这 *zhè*. Наприклад: 此地 *cǐde* тут, в цьому місці; 此时 *cǐshí* і в цей час; 此事 *cǐshì* дану справу” (Готлиб, О. М, 2006).

Офіційно-діловий стиль є єдино прийнятним при проведенні дипломатичних переговорів, а також на зустрічах ділових партнерів. Із цього випливає, що найбільш характерними рисами офіційно-ділового стилю повинні бути точність і стрункість викладу, що не допускають ніяких різночитань. У той же час, кожен документ повинен бути коротким за формою і ємним за змістом, тобто відповідати принципу “просто, дохідливо, зрозуміло, вірогідно” (Черных, Е.О., 2015, с. 3).

Є. О. Черних виділяє п'ять правил, від яких забороняється відхилятися у написанні тексту офіційно-ділового стилю:

1. Має бути чітко визначено адресат документа (конкретну особу і його посаду, компанія, організація тощо), так як в залежності від цього використовуються відповідні звернення, форми ввічливості, мовні звороти.

2. Згадані вище елементи мови повинні відповідати часу і обстановці, а також місцезнаходженням адресата, так як з плином часу вони можуть видозмінюватися і, відповідно, бути прийнятними чи ні.

3. При оформленні будь-якого документа для простоти і зручності ведення діловодства в будь-якої інстанції повинні використовуватися тільки відповідно до даного документа стандартні форми складання.

4. Будь-який документ повинен бути логічно правильно побудований і послідовний. У ньому повинні бути відображені тільки достовірні факти і реальний стан справ.

5. При складанні документа щоб уникнути перекручування змісту термінологія повинна відповідати його тематиці, так як одне і той же слово, що вживається в різних контекстах, може мати різні смислові відтінки (Черных, Е.О., 2015, с. 3).

Також, Є. О. Черних наголошує на використанні в тексті повних структур, яким не тільки властиво невикористання простих речень, але й ще більше ускладнення складних, наприклад однорідними членами речення, також автор вказує на використання вен'янізмів, про які ми вже говорили

раніше, оскільки цей стиль відноситься до групи книжкових стилей (Черных, Е.О., 2015, с. 7).

Він виділяє три основних групи слів, що було запозичено з веньянь: власне лексика, займенники, та службові.

Раніше у нашій роботі ми говорили про вживання 之 *zhi* 的 *de* для формування складнопідрядних речень багатьох типів, однак, саме використання веньямізму 之 *zhi* є однією з особливостей складних речень офіційного стилю.

У третьому розділі нашої роботи ми будемо розглядати політичний аспект офіційно-ділового дискурсу китайської мови, а тому на даному етапі буде доречним його поняття.

О. І. Шейгал вважає, що “політична комунікація” та “політичний дискурс” – є взаємопов’язаними терміни, оскільки їх можна ототожнювати (Шейгал, Е. И., 2004). Нижче наведемо деякі особливості підходів до його дослідження:

- “1) дескриптивний підхід (він полягає у всебічному аналізі поведінки та риторики мовця);
- 2) критичний підхід (розглядає мовлення як засіб влади та соціального контролю і здебільшого спрямований на вивчення соціальної моралі, вираженої у мові чи дискурсі);
- 3) когнітивний підхід (моделює структури свідомості учасників політичної комунікації за допомогою опису використаними ними одиниць у політичному дискурсі)” (Шейгал, Е. И., 2004, с. 20).

Висновки до розділу 2

У цьому розділі ми загострили увагу на типологічних та функціонально-структурних особливостях складнопідрядних речень власне китайської мови.

Нами було виявлено наступні особливості: 1) феномен “додаткове зліва”; 2) велика кількість службових слів та сполучників, як поодиноких так і парних, та конструкційних; 3) виокремлення підрядних речень за допомогою 之 *zhi* 的 *de*.

Наступним предметом нашого дослідження у цьому розділі був офіційно-діловий дискурс, а саме його політичний аспект. Нами було визначено його загальні особливості такі як: лаконічність викладу інформації, що є притаманним більшості книжковим стилям; великий вплив класичної китайської мови на його функціонування у сьогоденні; а також його загальні стилістичні ознаки.

Отже, другий розділ нашої роботи виступає більш аспективним аналізом питань власне китайського синтаксису, разом із висвітленням його функціонування у розрізі політичного (як одного з підтипів офіційно-ділового) дискурсу та є базою для подальшого практичного дослідження.

РОЗДІЛ 3 Реалізація функціональних та структурних особливостей складнопідрядних речень у сучасному китайському офіційно-діловому дискурсі

Досліджуючи особливості побудови складнопідрядного речення в офіційно-діловому дискурсі китайської мови, ми звернули свою увагу на офіційні промови голови КНР Сі Цзінь Піна (习近平), які характеризуються насиченістю мовними одиницями різної структури, зокрема складними реченнями підрядного типу. Нагадаємо, що в якості матеріалу нашого дослідження ми обрали низку промов Сі Цзінь Піна 2020 р., тематика яких пов'язана з обговоренням проблеми поширення пандемії COVID-19. Загальна кількість опрацьованого матеріалу складає близько 50 інтернет-публікацій офіційних промов Сі Цзин Піна. У кожному тексті промови методом суцільної вибірки ми виокремили та проаналізували складнопідрядні речення (а саме їх функціонально-структурні особливості та трансформації, що використовуються при їх перекладі), які найбільш яскраво висвітлюють характерні риси офіційно-ділового дискурсу сучасної китайської мови. Загалом ми навели 30 прикладів складнопідрядних речень, що дало змогу проілюструвати їх особливості та способи перекладу українською мовою, а також зробити певні висновки щодо аналізованого матеріалу.

3.1 Функціональні та структурні особливості складнопідрядних речень у текстах сучасного китайського офіційно-ділового дискурсу

Як зазначалося вище, до структурних особливостей китайських складнопідрядних речень офіційно-ділового дискурсу необхідно зарахувати велику кількість службових слів, що входять до їх складу, а саме сполучників, сполучникових фразеологічних єдностей, а також вказівних займенників, прислівників тощо. Не менш важливими мовними засобами, характерними

для складнопідрядних речень офіційно-ділового дискурсу китайської мови, виступають терміни, штампи, стійкі вирази та фразеологізми, що відображають ставлення оратора до ситуації з пандемією, яка складається у світі останнім часом. Натомість на основі відношень, що встановлюються між частинами складного речення, зокрема: означальні (атрибутивні), темпоральні, цільові, причинні, умовні, допустові, результативні, пропорційні відношення та відношення подібності, слід виокремити низку функціональних особливостей складнопідрядних речень.

Аналізуючи структуру складнопідрядних речень, що функціонують у китайському офіційно-діловому дискурсі китайської мови, можна помітити їх наповненість передусім різноманітними службовими словами, до яких належать сполучники, сполучникові фразеологічні єдності тощо класичної мови вен'янь. До таких службових слів ми зарахували 与, 及, 以及, 该, 就, 于 тощо, що можна прослідкувати на прикладах цитат з офіційних виступів політичного лідера КНР Сі Цзінь Піна з приводу поширення пандемії коронавірусу нового типу COVID-19.

Детальніше розглянемо низку цитат політика, що містять найбільш вживані маркери офіційно-ділового дискурсу китайської мови.

Приклад 1. “向积极参与抗疫斗争的各民主党派、工商联和无党派人士、各人民团体以及社会各界，向踊跃提供援助的香港同胞、澳门同胞、台湾同胞以及海外华侨华人，表示衷心的感谢！”（“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020）. “Я хотів би висловити свою щирю подяку всім демократичним партіям, асоціації промисловців і торгівців, людям без партійної приналежності, громадським організаціям і всім верствам суспільства, які брали активну участь у боротьбі з епідемією, а також співвітчизникам Гонконгу, співвітчизникам Макао, співвітчизникам Тайваню та зарубіжним китайцям, які активно надавали допомогу!”.

У даній цитаті (цільове складнопідрядне речення) ми можемо спостерігати використання двох сполучників, а саме 与 *yǔ* та 以及 *yǐjǐ*, що

мають синонімічне значення «і; а також». Ці лексичні одиниці є архаїчними формами сучасного сполучника 和 *hé*, який більш характерний для розмовного мовлення, однак наявний у складі процитованого речення зокрема як сполучуваного елементу двох однорідних членів речення: 工商联和无党派人士 *gōngshānglián hé wúdǎngpài rénshì* «асоціація промисловців і торгівців та люди без партійної приналежності». Крім цього, вартим уваги є вираз, вжитий наприкінці фрази, а саме 表示衷心的感谢 *biǎoshì zhōngxīn de gǎnxiè* “висловлювати щиру подяку”. Цей зворот притаманний офіційно-діловому дискурсу та є мовним штампом, трафаретним виразом зі стійкою структурою, який повсякчас використовується у всіх проявах (в усній формі або письмовій) ділового мовлення, що підтверджує тезу про стандартизацію останнього.

Приклад 2. “我们及时将全国总体防控策略调整为“外防输入、内防反弹”，推动防控工作由应急性超常规防控向常态化防控转变，健全及时发现、快速处置、精准管控、有效救治的常态化防控机制。”（“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020）. “Ми своєчасно застосували загальну національну стратегію запобігання та контролю «зовнішній захист, внутрішнє запобігання (поширенню коронавірусу)», посприяли перетворенню надзвичайних профілактики та контролю на оптимізовані профілактику та контроль, а також вдосконалили нормалізований механізм профілактики та контролю щодо своєчасного виявлення, швидких заходів, точного управління і контролю та ефективного лікування”.

У зазначеній цитаті (цільове складнопідрядне речення) можна спостерігати вживання мовцем службового слова 将 *jiāng*, що використовується для інверсії прямого додатку у складних реченнях та є аналогом службового слова 把 *bǎ*, яке виконує таку ж саму функцію, однак зазвичай притаманне розмовному мовленню. Ще однією виокремленою лексичною одиницею є 及时 *jíshí* “своєчасно, вчасно”, характерною для

групи так званих книжкових стилів, до яких належить офіційно-діловий стиль, що реалізується в офіційно-діловому дискурсі сучасної китайської мови. Зокрема вартим уваги є вислів «外防输入、内防反弹» [wài fáng shūrù, nèi fáng fǎntán] “зовнішній захист, внутрішнє запобігання”, що є зміненим варіантом гасла Сі Цзінь Піна про непоширення ядерної зброї як всередині Китаю, так і за його межами “内防扩散、外防输出” *nèi fáng kuòsàn, wài fáng shūchū* (习近平, 2020). Наразі перефразований вислів широко використовується у значенні боротьби з поширенням пандемії коронавірусу як у всьому світі (тобто, зовні, 外防), так і в Китаї (тобто, всередині, 内防).

Приклад 3. “人民军队医务人员牢记我军宗旨，视疫情为命令，召之即来，来之能战，战之能胜。” (“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020). “Медичний персонал народної армії пам’ятає про своє призначення, розцінюючи епідемію як заклик (до дії), з’являтися за першим покликом, з’явившись, у всеозброєнні вступати в бій, а вступивши в бій, здобути перемогу”.

Аналізуючи цитату (цільове складнопідрядне речення), розглянемо маркери сучасного китайського офіційно-ділового дискурсу, а саме сполучникову фразеологічну єдність 视...为 *shì... wéi* “розглядати ... як...; розцінювати...в якості...” та службове слово мови вен’янь 之 *zhī*, що притаманне книжковим стилям та є аналогом службового слова 的, яке відокремлює означення від означуваного слова. Маємо також зазначити, що у даній цитаті 之 використовується тричі у афористичному виразі, часто використовуваному Сі Цзінь Піном у своїх промовах для заклику до боротьби з розповсюдженням COVID-19: «召之即来，来之能战，战之能胜» *zhào zhī jí lái, lái zhī néng zhàn, zhàn zhī néng shèng* “з’являтися за першим покликом, з’явившись, у всеозброєнні вступати в бій, а вступивши в бій, здобути перемогу” уривок з постанови уряду КНР про “Покращення Народної армії КНР”.

Приклад 4. “我们要在全社会大力弘扬伟大**抗疫精神**，使之转化为全面建设社会主义现代化国家、实现中华民族伟大复兴的强大力量。”（“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020）。“Ми повинні енергійно пропагувати великий протиепідемічний дух (дух протистояння епідемії) у всьому суспільстві та перетворити його на потужну силу для всебічної побудови сучасної соціалістичної країни та реалізації великого омолодження китайської нації”.

Під час аналізу цієї цитати (цільове складнопідрядне речення) ми звернули свою увагу на яскравий маркер офіційно-ділового дискурсу сучасної китайської мови, що поєднує частини складного речення – 使之 *shǐ zhī* “приводити до...; спонукати кого-небудь/що-небудь до...; змушувати кого-небудь...; наказувати кому-небудь...”. Однак маємо зауважити, що у наведеному висловлюванні вживання 之 не виконує тієї функції, яка була визначена у попередньому прикладі (див. **Приклад 3**), а саме – функцію службового слова 的; натомість 之 виступає займенником третьої особи (у книжковій мові), що вживається після дієслова (у даному випадку 使) та має переклад «його/її; їх; цього».

Приклад 5. “...这从根本上**得益于**新中国成立以来特别是改革开放以来长期积累的综合国力，**得益于**危急时刻能够最大限度运用我们的综合国力。”（“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020）。“Це принципово виграє від всеосяжної національної влади, накопиченої з часу заснування Нового Китаю, особливо після політики реформ і відкритості, та від максимального використання нашої всеохоплюючої національної влади в часи кризи”.

У цій цитаті (умовне складнопідрядне речення) яскравими показниками офіційно-ділового дискурсу, на нашу думку, слугують, передусім, сполучникова фразеологічна єдність (从)...以来 *cóng...yǐlái* “з того часу, як; за час...; протягом...”, усталене дієслівно-прийменникове поєднання 得益于

déyì yú “отримати вигоду з...; завдячуючи”, 于 – прийменник літературної мови вен’янь, історизм 新中国成立 *xīnzhōngguó chénglì* «утворення Нового Китаю» (тобто, створення Китайської Народної Республіки 1949 р.) та економічний термін 改革开放 *gǎigé kāifàng* “політика реформ і відкритості” (комплекс економічних реформ, запроваджених у КНР у 80-ті рр.).

Приклад 6. “近些年来，在抗击严重急性呼吸综合征（SARS）、中东呼吸综合征（MERS）、甲型 H1N1 流感、埃博拉病毒等多次重大传染病中，科学技术都发挥了重要作用。”（“习近平：为打赢疫情防控阻击战提供强大科技支撑”，2020）。“Останнім часом наука і техніка відіграли важливу роль у боротьбі з важким гострим респіраторним синдромом (ГРБІ), Близькосхідним респіраторним синдромом (MERS), грипом А H1N1, вірусом Ебола та іншими основними інфекційними захворюваннями”.

Аналіз зазначеної цитати (допустове складнопідрядне речення) підтверджує тезу про актуалізацію офіційно-ділового дискурсу сучасної китайської мови в такому пласті лексики, як професійна термінологія, що в даному випадку представлена наступними лексичними одиницями, вжитими головою КНР у своїй промові: 严重急性呼吸综合征（SARS）*yánzhòng jíxìng hūxī zōnghézhēng* “важкий гострий респіраторний синдром (ГРБІ), атипова пневмонія” (англ. Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS), 中东呼吸综合征（MERS）*zhōngdōng hūxī zōnghézhēng* “Близькосхідний респіраторний синдром»” (англ. Middle East respiratory syndrome, MERS), 甲型 H1N1 流感 *jiǎ xíng H1N1 liúgǎn* “грип А H1N1”, 埃博拉病毒 *āibólā bìngdú* “вірус Ебола”.

Приклад 7. “要采取恢复期血浆、干细胞、单克隆抗体等先进治疗方式，提升重症、危重症救治水平，尽量降低死亡率。”（“习近平：为打赢疫情防控阻击战提供强大科技支撑”，2020）。“Слід застосовувати передові методи лікування, такі як реконвалесцентна плазма, стовбурові клітини та моноклональні антитіла, щоб поліпшити лікування важких та критичних захворювань та мінімізувати рівень смертності”.

Дана цитата (цільове складнопідрядне речення) є ще одним підтвердженням насиченості спеціальною (термінологічною) лексикою офіційно-ділового дискурсу, оскільки містить низку лексичних одиниць на позначення медичних термінів, а саме: 恢复期血浆 *huīfùqī xuèjīāng* “реконвалесцентна плазма”, 干细胞 *gānxìbāo* “стовбурові клітини”, 单克隆抗体 *dān kèlóng kàngtǐ* “моноклональні антитіла”, 病亡率 *bìngwánglǜ* “рівень смертності (від хвороб)”.

Приклад 8. “疫苗作为用于健康人的特殊产品，对疫情防控至关重要，对安全性的要求也是第一位的。”（习近平：为打赢疫情防控阻击战提供强大科技支撑”，2020）. “Вакцини, як спеціальний продукт для здорових людей, життєво важливі для профілактики та боротьби з епідемією, а вимоги безпеки також стоять на першому місці”.

У даній цитаті (умовне складнопідрядне речення) реалізується одна з головних особливостей офіційно-ділового дискурсу, про яку ми згадували вище, а саме – наявність термінів у мовленні. Аналіз мовного матеріалу показує, що терміном і словосполученням термінологічного характеру в аналізованому висловлюванні є 疫苗 *yùmiáo* “вакцина” та 疫情防控 *yùqíng fángkòng* “профілактика і контроль епідемії” відповідно. Крім цього, вартим уваги є стилістично відмічений фразеологічний вираз 至关重要 *zhìguān zhòngyào* “вкрай важливий, життєво важливий”, що характеризується стійким складом і значенням, побудований за лексико-граматичними нормами мови вен’янь та використовується для надання експресивного забарвлення висловлюванню, надаючи останньому функції впливу.

Приклад 9. “今天，我们召开统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议，主要是分析新冠肺炎疫情防控形势，部署下一步疫情防控和经济社会发展工作。”（习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话”，2020）. “Сьогодні ми проводимо нараду з метою координації та сприяння профілактиці та боротьбі з новою епідемією

коронавірусної пневмонії та розгортання заходів щодо економічного та соціального розвитку. Основною метою є аналіз ситуації з профілактики та контролю епідемії нової коронавірусної пневмонії та планування наступних кроків щодо профілактики та контролю епідемії, а також економічного та соціального розвитку”.

У зазначеній цитаті (цільове складнопідрядне речення) ми також можемо звернути свою увагу на насиченість офіційно-ділового дискурсу спеціальною термінологією, одними з основних напрямків відображення якої є медична та суспільно-політична лексика. Детальніше проаналізуємо приклади. По-перше, до суспільно-політичної лексики зарахуємо такі лексичні одиниці, як 召开会议 *zhàokāi huìyì* “скликати конференцію; проводити засідання”; 统筹推进 *tǒngchóu tuījìn* “сприяти в рамках єдиного планування”; 经济社会发展 *jīngjì shèhuì fāzhǎn* “соціально-економічний розвиток”. По-друге, розглянемо медичну термінологію, вживання якої обумовлено надзвичайно актуальною тематикою обговорень та дискусій щодо всесвітнього поширення вірусу COVID-19, а саме: 新冠肺炎 *xīnguān fèiyán* “пневмонія, викликана новим типом коронавірусу” та 疫情防控 *yùqíng fángkòng* “профілактика і контроль епідемії”. Зокрема маємо зауважити, що зазначені термінологічні словосполучення повторюються в реченні декілька разів, що свідчить про стандартизованість офіційно-ділового мовлення. Крім цього, досить поширеним вживанням є саме аббревіація терміну “пневмонія, викликана новим типом коронавірусу” (新冠肺炎), що є скороченим варіантом 新型冠状病毒肺炎 *xīnxíng guānzhùàng bìngdú fèiyán*, коли в лексичній одиниці залишаються найбільш значущі компоненти при збереженні значення.

Приклад 10. “大年初一，我主持召开中央政治局常委会会议，对疫情防控工作进行再研究、再部署、再动员，决定成立中央应对疫情工作领导小组，派出中央指导组，要求国务院联防联控机制充分发挥协调作用。”（习近

平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话”，2020)。“У перший день Нового року я головував на засіданні Постійного комітету Політичного бюро ЦК з метою повторного вивчення, передислокації та повторної мобілізації робіт з профілактики та боротьби з епідемією та вирішив створити центральну командну з реагування на епідемію, направити центральну керівну групу та запросити механізм спільної профілактики та контролю Державної ради, які повинні повністю задіяти свою координаційну роль”.

У виокремленій цитаті (часове складнопідрядне речення) яскравим чином простежується використання такої синтаксичної фігури мови, що виконує стилістичний ефект та створює певне емоційне забарвлення, як повтор. Повтор характеризується неодноразовим відтворенням рівнозначних частин мови, що ми можемо побачити на прикладі потрійного вживання прислівника 再 *zài* “знову, ще раз, повторно” у звороті 再研究、再部署、再动员 *zài yánjiū, zài bùshǔ, zài dòngyuán* “повторне дослідження, повторна передислокація та мобілізація”. Крім цього, у системі лексичних засобів виокремимо стійке словосполучення чотирьох морфемного складу, яке лідер країни використав на початку фрази, а саме 大年初一 *dànián chūyī* “перший день Нового року”, що вживається на позначення дати за місячним календарем, загальноприйнятим у Китаї. У цьому словосполученні 大年 означає «Новий рік, свято весни», а 初一 – “перший день (місяця)”, де 初 є префіксом порядкових числівників, використання якого є характерним для мови вен’янь.

Приклад 11. «中央应对疫情工作领导小组及时研究部署工作，中央指导组积极开展工作，国务院联防联控机制加强统筹协调，各级党委和政府积极作为，同时间赛跑，与病魔较量，形成了抗击病魔的强大合力。” (习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话”，2020)。“Центральна провідна група з реагування на епідемію проводила своєчасні дослідження та розгортання, Центральна керівна група активно проводила

свою роботу, спільний механізм запобігання та контролю Державної ради посилив загальне планування та координацію, а комітети партій та уряди на всіх рівнях активно діяли в перегонах з часом та конкурували з хворобою, формуючи потужну спільну силу для боротьби з цією хворобою”.

У даній цитаті (результативне складнопірядне речення) примітним є використання такого зображально-виразного засобу, як 拟人 *nǐrén* персоніфікація (уособлення), який характеризується приписуванням людській якостей неживим предметам або явищам. Тут персоніфікація виражається у фразях 同时间赛跑 *tóng shíjiān sàipǎo* “перегони з часом”, 与病魔较量 *yǔ bìngmó jiàoliàng* “боротися з важкою недугою”, де людина змагається з часом та тяжкою хворобою, які уподібнюються живим предметам. Крім цього, поняття “тяжка хвороба” актуалізується у метафоричному словосполученні 病魔, яке в буквальному перекладі означає “демон хвороби”, що ще раз підкреслює надання хвороби властивостей живої істоти.

Приклад 12. “社会各界和港澳台同胞、海外侨胞纷纷捐款捐物，展现了同舟共济的深厚情怀。” (习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话”，2020). “Громадяни з Гонконгу, Макао, Тайваню та зарубіжні китайці пожертвували гроші та матеріали, демонструючи глибокі почуття допомоги одне одному, згуртувавшись перед небезпекою”.

Аналізуючи особливості виокремленої цитати (причинне складнопірядне речення), зауважимо, що в її складі наявні аббревіатура (власна назва) та фразеологічна одиниця (типу чен’юй), характерні для сучасного китайського офіційно-ділового мовлення. Розглянемо їх детальніше. У представленому реченні аббревіатурою є власна назва 港澳台 *gǎng ào tái*, топонім, який об’єднує в собі назви трьох особливих автономних районів Китаю, а саме Гонконгу (香港 *xiānggǎng*), Макао (澳门 *àomén*) та Тайваню (台湾 *táiwān*). У результаті скорочення відбулося вилучення

(опущення) найменш необхідних компонентів для збереження значення цілого слова, у даному випадку – 1го компоненту у слові 香港 (Гонконг), 2го компоненту у слові 澳門 (Макао) та 2го компоненту у слові 台灣 (Тайвань). Цікавим є також використання оратором фразеологізму чен'юй 同舟共济 *tóngzhōu gòngjì* (букв.: один човен – взаємодопомога) “діяти в одному напрямку, об'єднати зусилля; згуртуватися перед небезпекою, спільно долати нещастя; плисти в одному човні”. Це свідчить про свідоме надання висловлюванню емоційного забарвлення, використаного у контексті заклику до спільної боротьби китайського народу з епідемією коронавірусу.

Приклад 13. “疫情发生时恰逢春节返乡高峰，为从全国层面控制住蔓延态势，我们向社会发出减少人员流动、协同抗击疫情的号召，并及时延长春节假期，为可能出现的春运人潮踩了“急刹车”。” (习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话，2020). “Спалах епідемії збігся з піком повернення людей додому під час свята Весни. Щоб контролювати розповсюдження на національному рівні, ми закликали суспільство зменшити потік людей, скоординувати боротьбу з епідемією, вчасно продовжити святкування Нового року, а також негайно зупинити потік людей, який може виникнути під час свята Весни”.

У даній цитаті (цільове складнопідрядне речення) ми звернули свою увагу на використання Сі Цзінпіном зображально-виразного засобу метафора (借喻 *jìèyù*), яка полягає у розкритті сутності одного предмету чи явища через схожість на інше. В оригінальному реченні метафорою виступає вираз 为可能出现的春运人潮踩了“急刹车”, буквальный переклад якого може звучати як «натиснути на «аварійне гальмо» можливого новорічного руху натовпу». Автор висловлювання порівнює натовп (人潮 *réncháo*) із певним механізмом, рух якого можна зупинити, натиснувши на аварійне гальмо (踩“急刹车” *cǎi jīshāchē*). Крім цього, була використана лексична одиниця 春运 *chūnyùn* “пасажирські перевезення під час китайського Нового року”, що належить до

групи національно-специфічної лексики на позначення культурних реалій. Це поняття є національно забарвленим, адже в Китаї щорічно виникають масові переїзди людей по всім куточкам країни у зв'язку зі святкуванням китайського Свята весни (Нового року).

Приклад 14. “我们加大宣传舆论工作力度，统筹网上网下、国内国际、大事小事，营造强信心、暖人心、聚民心的环境氛围。” (习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话，2020). “Ми активізували пропагандистську роботу з формування громадської думки, координували роботу онлайн і офлайн, всередині країни і на міжнародному рівні, з приводу основних та другорядних справ, а також створили атмосферу міцної впевненості, душевного тепла та підтримки населення”.

Дана цитата (атрибутивне складнопідрядне речення) яскравим чином демонструє використання у складному реченні таких синтаксичних мовних фігур, як антитеза (протиставлення двох контрастних одиниць) та паралелізм (сполучення аналогічних одиниць). У зазначеному висловлюванні такі мовні явища проявляються на лексичному рівні. Наприклад, антитезу ми можемо прослідкувати у таких словосполученнях, як 网上网下 *wǎngshàng wǎngxià* “онлайн – офлайн”, 国内国际 *guónèi guójì* “всередині країни – на міжнародному рівні”, 大事小事 *dàshì xiǎoshì* “основні справи – другорядні справи», де протиставляються полярні, антонімічні явища зокрема за допомогою ієрогліфів на позначення фізичних величин 上 (верх) і 下 (низ), 内 (всередині) і 际 (за межами), 大 (великий) і 小 (маленький). Натомість паралелізм у даній цитаті простежується у лексичних одиницях 强信心 *qiáng xīnxīn* “міцна, сильна впевненість”, 暖人心 *nuǎn rénxīn* “душевне тепло”, 聚民心 *jù mǐnxīn* “підтримка населення”, що є однорідними членами речення та, до того ж, мають у своєму складі спільний компонент 心 (напівсуфікс китайської мови) на позначення емоцій, відчуттів, думок людей тощо.

Приклад 15. “在这场严峻斗争中，武汉人民识大体、顾大局，不畏艰险、顽强不屈，自觉服从疫情防控大局需要，主动投身疫情防控斗争，作出了重大贡献，让全国全世界看到了武汉人民的坚韧不拔、高风亮节。”（“习近平：在湖北省考察新冠肺炎疫情防控工作时的讲话”，2020）。 “У цій важкій боротьбі жителі Уханю розуміють та беруть до уваги загальну ситуацію, не бояться труднощів і небезпек, є завзятими і непоступливими, свідомо підкоряються потребам загальної ситуації з попередження та контролю епідемії, активно беруть участь у боротьбі з епідемією, зробили значний внесок, що дало змогу всій країні побачити непохитність та благородство і душевну чистоту людей Уханю”.

Передусім зазначимо, що ця цитата є складнопідрядним реченням з підрядною наслідковою частиною, що виражається за допомогою прийменника 让 *ràng* “дозволяти, змушувати”. Крім цього, цитата насичена низкою виразних засобів сучасної китайської мови, які надають висловлюванню мовця більшої переконливості, що дає змогу здійснювати вплив на аудиторію. До таких мовних одиниць необхідно зарахувати наступні фразеологічні одиниці з емоційно-оціночним значенням: 识大体、顾大局 *shí dà tǐ , gù dà jú* “розуміти та брати до уваги загальну ситуацію”, 不畏艰险 *bùwèi jiǎnxiǎn* “не бояться труднощів і небезпек”, 顽强不屈 *wán qiáng bù qū* “завзятий і непоступливий”, 坚韧不拔 *jiānrèn bùbá* “твердий та непохитний” (про характер), 高风亮节 *gāofēngliàngjié* “благородство і душевна чистота”.

Приклад 16. “向奋战在疫情防控第一线的广大医务工作者、人民解放军指战员、社区工作者、公安干警、基层干部、下沉干部、志愿者以及各个方面的同志们，表示崇高的敬意。”（“习近平：在湖北省考察新冠肺炎疫情防控工作时的讲话”，2020）。 “Я хотів би висловити свою високу повагу медичним працівникам, офіцерам та солдатам НВАК, працівникам громад, службовцям громадської безпеки, низовим кадрам, кадрам, що лишаються

своєї посади, волонтерам та товаришам у всіх сферах, які воюють на передовій для запобігання та контролю епідемії”.

Виокремлена цитата (допустове складнопідрядне речення) є яскравим прикладом втілення офіційно-ділового дискурсу сучасної китайської мови, оскільки в ній міститься низка маркерів на позначення саме такого виду дискурсу. Передусім оратор використовує терміни на позначення осіб згідно їх професійної діяльності або суспільно-політичних поглядів, утворених за допомогою суфіксів сучасної китайської мови 者 *zhě* та 员 *yuán*, а саме: 医务工作者 *yīwù gōngzuòzhě* “медичний працівник”, 社区工作者 *shèqū gōngzuòzhě* “громадський працівник”, 志愿者 *zhìyuànzhě* “волонтер”; 指战员 *zhǐzhànyuán* “командири і бійці; командний і рядовий склад” (що водночас є збірним терміном, скороченням типу 合成 *héchéng* для понять 指挥员 *zhǐhuīyuán* “командир” і 战斗员 *zhàndòuyuán* “боєць”). Крім цього, у висловлюванні була використана архаїчна форма сполучника 和 *hé*, яка вживається суто в офіційно-діловому стилі, а саме 以及 *yǐjí* “і; а також; навіть”. Примітним є також використання мовного штампу, утвореного за нормами старої літературної мови вен’янь та притаманному офіційно-діловому дискурсу: 表示崇高的敬意 *biǎoshì chónggāo de jìngyì* «висловлювати високу повагу”.

Приклад 17. “二是坚持救治关口前移，统筹用好医护力量和医疗资源，不断优化诊疗方案，感染率和病亡率逐步下降，收治率和治愈率大幅提高。” (“习近平：在湖北省考察新冠肺炎疫情疫情防控工作时的讲话”，2020). “Другий – наполягати на просуванні вперед, складати загальні плани використання медичних та сестринських можливостей та медичних ресурсів, а також постійно оптимізувати діагностику та план лікування, (як наслідок) рівень зараження та смертність поступово зменшуються, а рівень прийому лікування та одужання значно збільшується”.

У даній цитаті (цільове складнопідрядне речення) можна прослідкувати застосування наступних маркерів китайського офіційно-ділового дискурсу:

医护 *yīhù* “лікарі і медсестри”, що є скороченням (типу 简称 *jiǎnchēng* скорочена назва, аббревіатура) від 医生护士 *yīshēng hùshi*; 感染率 *gǎnrǎnlǜ* “інфікування”, 病亡率 *bìngwánglǜ* “смертність від хвороб”, 收治率 *shōuzhìlǜ* “рівень прийому лікування”, 治愈率 *zhìyùlǜ* “рівень одужання”, що є медичними термінами, в яких до іменних основ приєднаний напівсуфікс сучасної китайської мови 率 *lǜ* зі значенням “відносна ступінь, міра, коефіцієнт, рівень”. Крім цього, вважаємо за необхідне відмітити застосування у висловлюванні такого стилістичного засобу як антитеза (感染率和病亡率逐步下降, 收治率和治愈率大幅提高), яка виконує функцію контрастного протиставлення двох фактів дійсності, а саме – 逐步下降 *zhúbù xiàjiàng* “поступове зниження” та 大幅提高 *dàfú tíngāo* “значне підвищення”.

Приклад 18. “回顾历史，我们党在内忧外患中诞生，在磨难挫折中成长，在攻坚克难中壮大” (“习近平：在湖北省考察新冠肺炎疫情防控工作时的讲话”，2020). “Озираючись на історію, наша партія народилася серед внутрішніх і зовнішніх негараздів, виросла серед труднощів і невдач та зміцніла у вирішенні труднощів”.

Аналізуючи дану цитату (причинне складнопірядне речення), зазначимо, що вона є складнопірядним реченням із вираженням умови, не зважаючи на еліпс сполучника 如果 *rúguǒ* “якщо” на початку речення. Крім використання сталого словосполучення 回顾历史 *huígù lìshǐ* “згадуючи історію, озираючись назад”, оратор застосовує такий стилістичний прийом, як 拟人 *nǐrén* “уособлення (персоніфікація)”, ототожнюючи Комуністичну партію Китаю (我们党 *wǒmen dǎng*) із живим організмом, який народився (诞生 *dànshēng*), виріс (成长 *chéngzhǎng*) і зміцнів (壮大 *zhuàngdà*) протягом історії свого існування. Зокрема згадаємо і про те, що словосполучення 我们党 (букв.: наша партія) утворене за принципом скорочення із заміщенням (简代 *jiǎn dài*) та належить до скорочених назв, які є надзвичайно стабільними у

вжитку, адже повною формою такої лексичної одиниці є 中国共产党 *zhōngguó gòngchǎndǎng* “Комуністична партія Китаю, КПК”, яка виступає політичним терміном.

Приклад 19. “我坚信，有党中央坚强领导，有全党全军全国各族人民大力支持，有全省上下众志成城、团结奋战，英雄的武汉人民一定能够彻底战胜疫情，一定能够浴火重生，一定能够创造新时代更加辉煌的业绩！” (“习近平：在湖北省考察新冠肺炎疫情疫情防控工作时的讲话”，2020). “Я твердо впевнений, що завдяки сильному керівництву ЦК партії, міцній підтримці всієї партії, армії та народу всіх етнічних груп та об’єднаним зусиллям всієї провінції, героїчний народ Уханю зможе остаточно подолати епідемію, зможе відродитися з попелу та в новій епосі прийти до ще більш блискучих результатів!”

Особливостями даної цитати як складнопідрядного речення умови офіційно-ділового дискурсу є наявність у ній політичних термінів, епітетів та фразеологічних одиниць, а також застосування такої синтаксичної фігури мови, як паралелізм (а саме – одного з його різновидів, 排比 *páibǐ* «послідовна побудова»). Розглянемо кожен з особливостей окремо. По-перше, до політичних термінів необхідно зарахувати наступну лексичну одиницю: 党中央 *dǎngzhōngyāng* “центральний комітет партії”, що водночас є скороченим варіантом поняття 中国共产党中央委员会 *zhōngguó gòngchǎndǎng zhōngyāng wěiyuánhui* “центральний комітет Комуністичної партії Китаю”. По-друге, епітетами виступають наступні словосполучення: 英雄的武汉人民 *yīngxióng de wǔhàn rénmín* “героїчний народ Уханю”, 辉煌的业绩 *huīhuáng de yèjì* “блискучі результати”. По-третє, серед фразеологічних одиниць варто виокремити: 众志成城 *zhòngzhì chéngchéng* (букв.: воля народу – стіна фортеці) “єдність – велика сила; об’єднатися; спільно”; 浴火重生 *yù huǒ chóng shēng* (букв.: викупатися у вогні і народитися заново (про фенікса)) «подолати труднощі і почати нове життя». По-четверте, паралелізм (а саме

послідовну побудову) можна прослідкувати передусім у сталому словосполученні 全党全军全国各族人民 *quán dǎng quán jūn quánguó gè zú rénmin* “уся партія, уся армія, усі народи всієї країни”, де тричі повторюється компонент 全 *quán* “увесь, усі”, поєднуючись із аналогічними за значенням лексичними одиницями. Зокрема послідовно приєднуються одна до одної низка синтаксичних одиниць за допомогою дієслова 有 *yǒu* “мати, бути наявності” та сполучення 一定能够 *yīdìng nénggòu* “обов’язково буде змога, можливість/може відбутися”, які повторюються декілька разів у реченні.

Приклад 20. “抗疫斗争伟大实践再次证明，中国特色社会主义制度所具有的显著优势，是抵御风险挑战、提高国家治理效能的根本保证。”（“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020）。«Колосальна практика боротьби з епідемією ще раз довела, що значні переваги соціалістичної системи з китайською специфікою є фундаментальною гарантією протистояння ризикам і викликам та підвищення ефективності національного управління».

Дана цитата є складнопідрядним реченням умови, що наповнене лексичними одиницями офіційно-ділового характеру, а саме такі словосполучення, як: 伟大实践 *wěidà shíjiàn* “величезна, колосальна практика”, 中国特色社会主义制度 *zhōngguó tèsè shèhuìzhǔyì zhìdù* “соціалістичний лад з китайською специфікою”, 根本保证 *gēnběn bǎozhèng* “основна гарантія, базова гарантія”. Примітним є стале словосполучення 中国特色社会主义制度 на позначення офіційної ідеології Комуністичної партії Китаю, що базується на соціалістичних принципах побудови китайського суспільства. Передусім необхідно виокремити стале словосполучення 中国特色 *zhōngguó tèsè* “китайська специфіка”, що наразі використовується невіддільно від політичного терміну 社会主义 *shèhuìzhǔyì* “соціалізм; соціалістичний”, утвореного за допомогою суфіксу іменників сучасної китайської мови 主义 *zhǔyì* “-ізм” на позначення певної ідеології чи доктрини.

У даному випадку також вжита лексична одиниця, приєднана до словосполучення 中国特色社会主义, вживання якої є варіативним, а саме 制度 *zhìdù* “лад, система, режим” на позначення певної форми суспільного устрою.

Підсумовуючи сказане вище, можемо прийти до висновку, що основними рисами структури складнопідрядних речень, якими є виокремлені нами цитати Сі Цзінь Піна, є їх наповненість різноманітними лексичними та стилістичними засобами, що відображають специфіку китайського офіційно-ділового дискурсу. До основних лексичних засобів необхідно зарахувати: вен’янізми, терміни суспільно-політичного та медичного характеру, аббревіації, мовні штампи тощо. Серед стилістичних засобів варто виокремити низку фразеологічних одиниць китайської мови, що мають емоційне забарвлення, а також такі синтаксичні фігури мови, як антитеза, паралелізм, еліпс.

3.2 Текстові особливості функціонування складнопідрядних речень сучасного китайського офіційно-ділового дискурсу: перекладознавчий аспект

Вивчаючи особливості складнопідрядних речень в сучасному китайському офіційно-діловому дискурсі на матеріалі промов Сі Цзин Піна щодо коронавірусу, ми зокрема звернули свою увагу на ще один, не менш важливий аспект, необхідний для висвітлення в нашій роботі, а саме – процес перекладу подібних речень українською мовою та роль перекладацьких трансформацій у ньому. Це пов’язано з низкою труднощів, які виникають при перекладі текстів офіційно-ділового характеру (як в усному, так і в письмовому вигляді) та заважають досягненню основної мети перекладача, тобто, правильної передачі іншомовного змісту рідною мовою. Не зважаючи на розгалужену систему перекладацьких трансформацій, основну роль

відіграють лексичні (вибір еквівалента на лексичному рівні) та граматичні (вибір еквівалента на синтаксичному рівні) трансформації.

До числа речень, при перекладі яких українською мовою відбуваються лексичні трансформації, ми зарахували наступні цитати політика:

Приклад 1. “今年年初，我就考虑结合到外地考察，把有关地方特别是还没有摘帽的贫困县所有负责同志都请到一起开个会，研究决战脱贫攻坚工作部署。” (“习近平：在决战决胜脱贫攻坚座谈会上的讲话”，2020). “На початку цього року я розглядав можливість візитів у інші провінції для перевірки, щоб запросити всіх відповідальних товаришів за бідні округи, які не **перейшли на позицію народу**, зібратися на зустріч, щоб вивчити розгортання вирішальної битви проти бідності”.

Аналізуючи дану цитату, ми звернули увагу на досить не типове, на перший погляд, використання в офіційно-діловому дискурсі лексичної одиниці 摘帽 *zhāi mào* (摘帽子 *zhāi màozi*), що в буквальному перекладі означає “зняти капелюха”. Однак, у контексті промови, тематика якої пов’язана з епідемією, що вплинула на бідні регіони Китаю, 摘帽 набуває зовсім іншого значення, а саме “зняти ярлик (звинувачення) з когось”, а також “перейти на позиції народу”. А отже, при перекладі доцільно застосувати такий вид лексичної трансформації, як **модуляцію**, що є заміною початкового значення слова на контекстуальне.

Приклад 2. “要做好对因疫致贫返贫人口的帮扶，密切跟踪受疫情影响的贫困人口情况，及时落实好兜底保障等帮扶措施，确保他们基本生活不受影响。” (“习近平：在决战决胜脱贫攻坚座谈会上的讲话”，2020). “**Необхідно потурбуватися** про людей, які знову стали бідними внаслідок епідемії, уважно стежити за станом бідних, які постраждали від епідемії, та вжити своєчасних заходів допомоги, таких як **соціальні гарантії**, щоб забезпечити їх основні умови життя від **будь-якого шкідливого впливу**”.

Перекладаючи дану цитату лідера КНР, маємо зазначити, що нами було використано низку **граматичних** трансформацій, а саме: опущення (з метою

скоротити розгорнуту конструкцію до однієї лексичної одиниці) та додавання (для кращого розуміння контексту реципієнтом); зокрема ми застосували такий прийом **лексичної** трансформації, як модуляція (аби замінити початкове значення лексичної одиниці на одиницю, ближчу за значенням у мові перекладу). Наприклад, опущення було застосоване при перекладі словосполучення 要做好帮扶 *yào zuò hǎo bāng fú* “необхідно здійснити допомогу та підтримку”, передача смислу якого була скорочена до «необхідно потурбуватися». Водночас додавання ми застосували при перекладі словосполучення 不受影响 *bù shòu yǐngxiǎng* “будь-якого шкідливого впливу”, на відміну від буквального значення “не отримувати вплив”. Насамкінець, модуляція була застосована в перекладі стійкого словосполучення 兜底保障 *dōudǐ bǎozhàng* (букв.: захист низів) на позначення системи соціального забезпечення, що є важливою частиною політики китайського уряду під назвою “цільове подолання бідності”.

Приклад 3. “当前，新冠肺炎疫情仍在全球肆虐，中国人民对疫情给各国人民带来的苦难感同身受，对被病魔夺去生命的人们深感痛惜，向正在争分夺秒抗击疫情、抢救生命的人们深表敬意，向不幸感染病毒、正在接受治疗的人们表示诚挚的祝福！”（“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020）. “У даний час нова **епідемія коронавірусу** все ще вирує по всьому світу. Китайці від усієї душі співчують людям усіх країн, що постраждали від епідемії, а також тим, хто загинув **від (цієї) тяжкої хвороби**, і висловлюють глибоку повагу тим, хто бореться проти епідемії та рятує життя, а тим, хто, на жаль, заражений вірусом і зараз отримує лікування, висловлюють найкращі побажання!”.

При перекладі даної цитати ми застосували такий вид граматичної трансформації, як **опущення**, а також лексичну трансформацію **модуляція**. По-перше, опущення було застосоване у перекладі словосполучення 新冠肺炎疫情 *xīnguān fèiyán yùqíng* (букв.: епідемія пневмонії, викликана новим

типом коронавірусу), в якому було звужено об'єм складної синтаксичної конструкції до більш простого виду, а саме до “епідемія коронавірусу”. По-друге, модуляцію ми використали у перекладі пасивної конструкції 被病魔 *bèi bìngmó* (букв.: демоном хвороби), застосувавши більш доцільне за контекстом значення “від (цієї) тяжкої хвороби”.

Приклад 4. “面对突如其来的严重疫情，中国人民风雨同舟、众志成城，构筑起疫情防控的坚固防线。” (“习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话”，2020). “Опинившись перед несподіваною і серйозною епідемією, китайський народ **об'єднався** та **спільно долає труднощі**, щоб побудувати міцну лінію захисту для попередження епідемії та боротьби з нею”.

При перекладі даної цитати Сі Цзінпіна про епідемію коронавірусу в Китаї, ми застосували такий прийом **граматичної** трансформації, як перестановка, а саме у передачі смислу двох фразеологічних одиниць для більш зрозумілого викладу думки: 风雨同舟、众志成城 *fēngyǔtóngzhōu, zhòngzhìchéngchéng* “об'єднався та спільно долає труднощі”, хоча порядок слідування в оригіналі зворотній. Зокрема нами був використаний прийом **лексичної** трансформації модуляція для передачі смислу, більш доцільного для контексту в мові перекладу: 风雨同舟 *fēngyǔ tóngzhōu* (букв.: в дощ і вітер плисти в одному човні) “спільно долати труднощі”.

Приклад 5. “疫情防控形势不断变化，各项工作也不断面临新情况新问题，要密切跟踪、及时分析、迅速行动，坚定有力、毫不懈怠做好各项工作。” (习近平：在中央政治局常委会会议研究应对新型冠状病毒肺炎疫情工作时的讲话”，2020). “Ситуація з профілактики та боротьби з епідемією постійно змінюється, а кожен індивід, що займається тією чи іншою діяльністю постійно стикається новими обставинами та новими проблемами, тому необхідно уважно стежити, своєчасно аналізувати, швидко діяти та виконувати всі завдання рішуче та не покладаючи рук”.

Аналізуючи дану цитату з точки зору застосування перекладацьких трансформацій, маємо зазначити, що найбільш доцільним є використання прийому **додавання** при перекладі наступної синтаксичної одиниці: 各项工作也不断面临新情况新问题 *gè xiàng gōngzuò yě bùduàn miànlín xīn qíngkuàng xīn wèntí* (букв.: будь-який вид діяльності постійно стикається з новими обставинами та новими проблемами). Для більш чіткого перекладу було вжито додаткові лексичні елементи, відсутні в оригіналі, а саме “кожен індивід, що займається тією чи іншою (діяльністю)”, оскільки вираз про персоніфіковані неживі явища “види діяльності”, які “стикаються з новими проблемами та новими обставинами” не буде зрозумілим читачеві.

Приклад 6. «要保持严打高压态势，依法严厉打击利用疫情哄抬物价、囤积居奇、趁火打劫等扰乱社会秩序的违法犯罪行为，严厉打击制售假劣药品、医疗器械、医用卫生材料等违法犯罪行为” (习近平：在中央政治局常委会会议研究应对新型冠状病毒肺炎疫情工作时的讲话”，2020). “Необхідно продовжувати перешкоджати **високій злочинній активності**, жорстко карати незаконні та злочинні дії, що порушують соціальний порядок, такими як **зловживання та спекуляції цінами, незаконне збагачення** під час епідемії, а також протидіяти таким незаконним та злочинним діям на медичному ринку, як виготовлення та продаж підроблених та неякісних ліків, медичного обладнання та гігієнічних засобів”.

Трансформаціями, які були застосовані при перекладі даної цитати, виступають такі **граматичні** трансформації, як опущення, заміна перестановка та додавання. Усі вони доцільні у використанні, адже мета перекладача – досягнути адекватної передачі смислу іншомовного тексту. Наприклад, прийом опущення ми застосували при перекладі **依法严厉打击** *yīfǎ yánlì dǎjī* “жорстко карати незаконні та злочинні дії (**згідно з законом**)” задля уникнення громіздкості без втрати цілісного значення. Прийоми опущення та заміни ми використали при перекладі стійких словосполучень **哄抬物价** *hōngtái wùjià* (букв.: штучно, навмисно піднімати ціну), **囤积居奇**

túnjǐjūqí (букв.: притримувати товар для роздування цін; спекулювати) та фразеологічної одиниці 趁火打劫 *chènhuǒdǎjié* (букв.: поки пожежа – грабувати), передавши зміст таким чином: “зловживання та спекуляції цінами, незаконне збагачення”. Прийом перестановки ми застосували при перекладі 利用疫情 *lìyòng yìqíng* “користуючись епідемією; під час/за час епідемії”, помістивши переклад у кінець смислової одиниці. Прийом додавання був використаний задля кращого розуміння контексту іншомовним читачем, а саме: 高压态势 *gāoyā tàishì* (букв.: висока активність) “висока злочинна активність”.

Приклад 7. “在全球抗击新冠肺炎疫情的重要时刻，我们举行这次中非特别峰会，同各位新老朋友通过视频相聚，共商团结抗疫大计，共叙中非兄弟情谊” (“习近平在中非团结抗疫特别峰会上的主旨讲话（全文）”，2020). “У важливий момент глобальної боротьби проти нової епідемії коронавірусу ми проводимо цей спеціальний китайсько-африканський саміт для того, щоб усі старі і нові друзі зустрілися **онлайн, разом обговорили** спільну боротьбу з епідемією та обмінялися думками щодо братерства між Китаєм та Африкою”.

Переклад даної цитати містить такий прийом перекладацьких трансформацій, як заміна (граматична трансформація), який ми застосували у словосполученні 通过视频 *tōngguò shìpín* (букв.: за допомогою відео) – «онлайн», адже відео-формат передбачає проведення будь-яких заходів та комунікацій в режимі перебування в мережі. Також нами був використаний прийом граматичної трансформації опущення, а саме у випадку перекладу частини речення про спільні дії обох сторін у китайсько-африканській співпраці, де було вжито два аналогічних дієслова 共商 *gòng shāng* та 共叙 *gòng xù* зі спільним значенням “разом, спільно обговорити”.

Приклад 8. “中方支持非洲大陆自由贸易区建设，支持非洲加强互联互通和保障产业链供应链建设，愿同非方一道，共同拓展数字经济、智慧城市、清洁能源、5G 等新业态合作，促进非洲发展振兴” (“习近平在中非团结抗疫

特别峰会上的主旨讲话（全文）”，2020）。“Китай підтримує будівництво зони вільної торгівлі на африканському континенті, підтримує Африку в зміцненні взаємозв'язку та забезпеченні побудови виробничих та логістичних ланцюжків, і готовий співпрацювати з Африкою для спільного розширення співпраці у нових форматах бізнесу, таких як цифрова економіка, «розумні міста», чиста енергетика та мобільного зв'язку 5G, а також сприяти розвитку та відродженню Африки”.

При перекладі даної цитати ми застосували прийом **лексичної трансформації** модуляція у випадку заміни словосполучення “мати намір йти з Африканською стороною одним і тим же шляхом” на словосполучення “бути готовим співпрацювати з Африкою” (愿同非方一道 *yuàn tóng fēi fāng yīdào*). Зокрема нами був застосований прийом генералізації (лексична трансформація) для заміни англomовної абревіації **5G** з вузьким значенням на словосполучення на позначення п'ятого покоління мобільного зв'язку, що має більш широке значення.

Приклад 9. “《生物多样性公约》、《联合国气候变化框架公约》及其《巴黎协定》等国际条约是相关环境治理的法律基础，也是多边合作的重要成果，得到各方广泛支持和参与”（习近平在联合国生物多样性峰会上的讲话（全文）”，2020）。“Міжнародні договори, такі як «Конвенція про біологічне різноманіття», «Рамкова конвенція **Організації Об'єднаних Націй** про зміну клімату» та «**Паризька** угода», є правовою основою відповідного управління навколишнім середовищем, а також є важливим результатом багатостороннього співробітництва, що отримав широку підтримку та участь усіх сторін”.

При перекладі даної цитати ми застосували два прийоми **лексичних** перекладацьких трансформацій, а саме калькування та транслітерація. Прийом калькування ми використали при перекладі власної назви 联合国 *liánhégúo* “Організація Об'єднаних Націй, ООН”, через те, що сутністю цього прийому є передача смислу іншомовного слова за допомогою лексем з

відповідним значенням. Натомість прийом транслітерації був застосований при перекладі іншої власної назви, топоніму 巴黎 *bāli* “Париж”, оскільки цей прийом доцільно використовувати для передачі звукової оболонки іншомовного слова, а не його смислової структури.

Приклад 10. “新冠肺炎疫情对全球经济社会发展造成全面冲击，我们要着眼长远，保持定力，坚持绿色、包容、可持续发展。（“习近平在联合国生物多样性峰会上的讲话（全文）”，2020）. “Нова епідемія коронавірусної пневмонії всебічно вплинула на світовий економічний та соціальний розвиток, тому ми повинні дивитися в майбутнє, зберігати рішучість, твердо дотримуватися **екологічних поглядів**, толерантності, всеосяжного та сталого розвитку”.

У даній цитаті ми виокремили одну лексичну одиницю, що потребувала застосування лексичної трансформації модуляція при перекладі, а саме 绿色 *lǜsè* “екологічні погляди”, що в буквальному сенсі означає “зелений колір”. У світовій свідомості та у китайській лінгвокультурі зокрема це слово, крім позначення кольору, також виступає назвою певного мейнстріму, прихильники якого виступають за використання екологічно чистих, безпечних (“зелених”) продуктів, що не шкодять навколишньому середовищу.

Отже, зважаючи на результати аналізу обраного матеріалу, можна прийти до висновку, що найбільш поширеними прийомами граматичних трансформацій виступають опущення, додавання, перестановка, натомість заміна – значно рідше, або взагалі не доцільна до використання. До найбільш вживаних прийомів лексичних трансформацій зарахуємо модуляцію, рідше були застосовані прийоми калькування та транслітерації, натомість генералізація та конкретизація майже не були використані або не було необхідності у їх використанні.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі ми розглянули функціональні та структурні особливості складнопідрядних речень та трансформації, що використовуються при їх перекладі, вживаних головою КНР Сі Цзинпіном у його офіційних промовах щодо проблеми поширення COVID-19. Ми навели 30 прикладів речень, що дало змогу глибше проаналізувати особливості і способи перекладу та дійти наступних висновків.

Передусім, структура наведених складнопідрядних речень наповнена великою кількістю вен'янізмів (将, 及时, 之, 使之, 以来 тощо), термінів (经济社会发展, 新冠肺炎, 疫苗, 干细胞 тощо), фразеологічних одиниць (同舟共济, 不畏艰险, 坚韧不拔, 众志成城, 浴火重生 тощо), аббревіцій (港澳台, 新冠肺炎, 医护, 党中央 тощо), мовних штампів (表示衷心的感谢, 表示崇高的敬意 тощо). Серед стилістичних засобів, використаних у аналізованих прикладах, варто виокремити низку фразеологічних одиниць китайської мови, що мають емоційне забарвлення (至关重要, 同舟共济, 识大体、顾大局 тощо), а також такі синтаксичні фігури мови, як антитеза (网上网下), паралелізм (强信心, 暖人心, 聚民心), еліпс (опущення сполучника 如果 на початку фрази «回顾历史, 我们党...»).

Водночас, аналізуючи промови Сі Цзинпіня стосовно COVID-19 та дослідження прийомів їх перекладу, ми помітили різноманіття вживаних лідером Китаю видів складнопідрядних речень (найчастіше зустрічаються цільові, причинні та умовні). Задля досягнення якнайбільшої адекватності та психологічної відповідності перекладу, ми використовували граматичні та лексичні трансформації. Серед застосованих **граматичних** трансформацій ми виокремили такі прийоми, як опущення, заміна, додавання, перестановка. Натомість до застосованих нами **лексичних** трансформацій зарахували модуляцію (трансформація смислового розвитку), калькування та транслітерацію.

ВИСНОВКИ

Досліджуючи синтаксис сучасної китайської мови, варто пам'ятати про те, що він довгий час залишався у тіні вчень про морфологію та лексику, лише у минулому сторіччі, починаючи з “Граматичного компендіума пана Ма” та зміни напрямку досліджень від “слова” до “речення” він отримав заслужене визнання. У нашій роботі ми ставили за мету дослідити синтаксис сучасної китайської мови з точки зору функціонування у ньому складнопідрядних речень, зокрема проаналізувати їх структурні особливості, а також розглянути перекладацький аспект таких речень через призму офіційно-ділового дискурсу сучасної китайської мови на матеріалі офіційних промов Сі Цзин Піна про коронавірус. У результаті нашого дослідження були зроблені наступні висновки:

1. Синтаксис — вчення про речення, що є завершеною мовленнєвою трансакцією, є взаємопов'язаним не тільки з мовознавчими науками, але й з ментальною складовою нації. Синтаксис китайського складного речення тривалий час формувався у парадигмі “двох простих”, та завдяки явищу “європеїзації” та поєднання ізолюючої мови отримав сучасну парадигму «одне поєднане ціле» і «різні цілісності».
2. Поняття складнопідрядного речення китайської мови майже не відрізняється від його українського розуміння, воно існує за зрозумілим правилом — наявність головної (материнської) частини та підрядної (дочірньої частини). Проте, воно зокрема має велику кількість особливостей, що є зумовленими історичним розвитком китайської мови, та велика частина яких є успадкованими ще з класичної китайської мови вен'янь.
3. Механізми створення та функціонування китайського складнопідрядного речення в основній масі зумовлені великою кількістю сполучників, наприклад: 为 *wèi*, 为了 *wèile*, 为是 *wéishì*, кожен з наведених має

значення “для того, щоб”. Окрім диверсифікованої системи сполучників, розгалуженою є ще система службових слів, наприклад。的时候 *de shíhòu*, яке є найрозповсюдженішою темпоральною конструкцією. Стандартизованим є виокремлення підрядних речень за допомогою 之 *zhi* 的 *de*, на сучасному етапі розвитку мови 之 *zhi* починає відходити на другий план, а 的 *de* залишається головним засобом виокремлення. Майже незмінним залишається одне — традиційний для китайської мови феномен “додаткове зліва”, що споконвіків вкоренився у китайській літературі.

4. Одним із завдань нашого дослідження було дослідити офіційно-діловий дискурс китайської мови, а саме його політичний підтип через призму офіційних промов Сі Цзінпіня щодо пандемії коронавірусу. Ми дійшли висновку про те, що аналізовані цитати політика відображають одну зі стилістичних парадигм офіційно-ділового дискурсу, а саме лаконічність викладу інформації, що є притаманним більшості книжковим стилям. Вони також насичені мовними штампами та вен’янізмами, наприклад локативами (слова, що вказують на місцезнаходження): 此 *cǐ*, вказівний займенник «це, цей, даний, справжній», відповідає сучасному 这 *zhè*, 此地 *cǐde* тут, в цьому місці; 此时 *cǐshí* і в цей час; 此事 *cǐshì* дану справу. Зокрема до основних лексичних засобів необхідно зарахувати: терміни суспільно-політичного та медичного характеру, аббревіації, мовні штампи тощо. Серед стилістичних засобів варто виокремити низку фразеологічних одиниць китайської мови, що мають емоційне забарвлення, а також такі синтаксичні фігури мови, як антитеза, паралелізм, еліпс.
5. Аналізуючи промови Сі Цзінпіня стосовно COVID-19 та дослідження їх перекладацьких трансформацій, ми побачили різноманіття вживаних лідером Китаю видів складнопідрядних речень (найчастіше зустрічаються цільові, причинні та умовні), що містять велику кількість фразеологізмів, аббревіатур та запозичених з класичної китайської мови службових слів.

Задля досягнення якнайбільшої адекватності та психологічної відповідності перекладу, ми використовували граматичні та лексичні трансформації. Серед застосованих **граматичних** трансформацій необхідно виокремити такі прийоми, як опущення, заміна, додавання, перестановка; до застосованих нами **лексичних** трансформацій зарахуємо модуляцію (трансформація смислового розвитку), генералізацію та конкретизацію.

Дослідження синтаксису китайської мови розпочалося відносно нещодавно, і невпинно розвивається, бо мова є живою структурою. Наша робота систематизувала наявні знання через призму сучасності, і може виступати необхідною як теоретичною так і практичною базою для подальших досліджень.

论文摘要

探究现代汉语的句法，值得一提的是，它早已被词法和词汇的教诲所遮蔽，只是在上个世纪，从馬建忠先生的《馬氏文通》开始，把研究的方向从词转向句。它得到了当之无愧的认可。在我们的论文中，我们试图从复句的功能来探讨现代汉语的句法，特别是分析它们的结构特征，并通过对西京平讲话的现代汉语官方商务话语的棱镜来考虑这类句子的翻译问题关于冠状病毒。本研究旨在探讨汉语商务语篇中各类复句的功能和结构特征。

这一目标要求我们解决许多问题：探讨现代汉语作为主要语法成分的句法特点；确定“复句”在中国官方商务语篇中的本质及其具体特征；考虑并分析不同类型复句在语篇语境中的具体用法；目的：探讨商务英语中复合句在乌克兰语翻译中的转换。

句法-句子理论是一个完整的言语行为，它不仅与语言学有关，而且与国家的心理组成部分有联系。汉语复句的句法长期形成于“两个简单”的范式中，由于“欧化”现象和孤立语言的结合，形成了“一个整体”和“不同整体”的现代范式。

汉语复句的概念与乌克兰语的理解几乎没有区别，它是按照一个明确的规则存在的——主要（母亲）部分和契约（女儿）部分的存在。但特别是由于汉语的历史发展，它有着大量的特点，其中大部分都是从文言文中继承下来的。

汉语句法的研究起步较晚，由于汉语是一种活的结构，因此它的研究也在不断发展。我们的工作从现代性的角度对已有的知识进行了系统化，为进一步研究提供了必要的理论和实践基础。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арцева, В. Н., & Арутюнова, Н. Д. (2002). *Лингвистический энциклопедический словарь*.
2. Алпатов, В. М. (2006). *История лингвистических учений* (4th ed.). Языки славянской культуры.
3. Антоненко, І. І. (2014). Комунікативний дискурс та його різновиди. *НТУУ «КПІ»*, 63-66. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/7453>
4. Ключев., В.Ю. (2016). *Политический дискурс в массовой коммуникации: анализ публичного политического взаимодействия*. Directmedia.
5. Воропаев, Н. Н. (2000). *Китайское Языкознание. Изолирующие языки*. Советский писатель.
6. Вихованець, І. Р. (1993). *Грамматика української мови: синтаксис*.
7. Горелов, В. И. (1963). *Союзы в сложном предложении современного китайского литературного языка*.
8. Горелов, В. И. (1989). *Теоретическая грамматика китайского языка* (1st ed.). Просвещение.
9. Готлиб, О. М. (2006). *Коммерческое письмо русско-китайские соответствия* (1st ed.). Восток Запад.
10. Гуйванюк, Н. В. (1999). *Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць*. Ruta.
11. Дубкова, О., & Колышкина, С. (2018). *Теория и практика перевода иностранных текстов. Восточные языки*. Litres.
12. Дудик, П. С. (1999). *Из синтаксису простого речення*. ВДПУ імені Михайла Коцюбинського.
13. Карпека, Д. А. (2019). *Синтаксис китайского языка. Единицы и структуры* (1st ed.). Восточный экспресс.
14. Кривошеєв, Л. Д. (2020). Граматичні конструкції веньянь у офіційно-діловій китайській мові. *Ad orbem per linguas. До світу через мови*, 60-61.

15. Курдюмов, В. А. (2005). *Курс китайского языка. Теоретическая грамматика*. Цитадель-Трейд.
16. Латышев, Л. К. (2000). *Технология перевода : Учебное пособие по подготовке переводчиков (с немецким языком)*. НВИ ТЕЗАУРУС.
17. Луценко, Є. В. (2011). Безсполучниковий зв'язок як різновид еліпсису в дослідженнях синтаксису китайської мови. *Сходознавство*, 53(54), 39-54.
18. Макаров, Л. М. (2003). *Основы теории дискурса*. Гнозис.
19. Мельник, Ю. П. (2009). Засадничі принципи й напрямки класичного та новітнього синтаксису. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, (4), 123-127.
20. Нагибина, И. Р. (2017). *Формирование дискурсивно-коммуникативной парадигмы в китайском языкознании* [Doctoral dissertation].
21. Нечитайло, О. М. (2018). Основні тенденції, методи та предмети досліджень граматики та синтаксису китайської мови. «Закарпатські філологічні студії» журнал ДВНЗ «Ужгородський державний університет», (3), 146-150.
22. Нечитайло, О. М. (2020). Функціональний підхід у синтаксичних дослідженнях китайської мови: розвиток та перспективи. *Humanities science current issues*, 2(31), 171-177. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/31.213869>
23. Николаева, Т. Н. (1960). Что такое трансформационный анализ? *Вопросы языкознания*, (1), 111-115.
24. Ричагівська, Ю. (2014). Підходи до вивчення складного речення. *Філологічні науки. Мовознавство*, (2), 149-152.
25. Рудая, Н. В. (2013). Многокомпонентные сложные предложения в современном китайском языке (к постановке проблемы. *Лінгвістичні дослідження*, (35), 111-114.
26. *Сложноподчиненные предложения с придаточными присубстантивно-атрибутивными*. (n.d.). <https://scicenter.online/russkiy-yazyik-scicenter/slojnopodchinennyie-predlojeniya-pridatochnymi-68393.html>

- 27.Файфер, Н. В. (2012). Основні напрями дослідження синтаксису. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія*, (25).
- 28.Файфер, Н. В. (2012). Основні напрями дослідження синтаксису. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*, (25), 101-124.
- 29.Харченко, С. В. (2015). Синонімія простих ускладнених і складнопідрядних речень у сучасній українській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, 124-126.
- 30.Хомский, Н. (1972). *Аспекты теории синтаксиса* (2nd ed.). В. А. Звегинцев (Ed.). Изд-во Московского ун-та.
- 31.Христіанінова, Р. О. (2015). Формально-граматична типологія складнопідрядних речень. *Мовознавчий вісник*, (20), 93-98.
- 32.Черных, Е. О. (2015). *Официально-деловой стиль коммерческой переписки современного китайского языка*. ВАВТ.
- 33.Шейгал, Е. И. (2004). *Семиотика политического дискурса*. Гнозис.
- 34.Шутова, Е. А. (1991). *Синтаксис современного китайского языка* (1st ed.). Наука.
- 35.Chappell, H. (202). *The Universal Syntax of Semantic Primes in Mandarin Chinese* (1st ed.). A. Wierzbicka & C. Goddard (Eds.). Benjamins Publishing Company.
- 36.Dalte, O. (2020). Lettered words in modern Chinese language: Peculiarities and prevalence rate. *Chinese Studies*, 2020(1), 89-98. <https://doi.org/10.15407/chinesest2020.01.089>
- 37.Die drei HAUPTARTEN Der CHINESISCHEN SÄTZE WACH IHRER ANWENDUNG. (1964). *Deutsch-Chinesische Syntax*, 1-3. <https://doi.org/10.1515/9783110834154-002>
- 38.Dijk, T. A. (1997). *Discourse as structure and process* (1st ed.). SAGE.
- 39.Dijk, T. A. (2008). *Discourse and power*. Macmillan International Higher Education.

40. Field, S. L. (1997). Outline of Classical Chinese Grammar (review). *China Review International*, 4(2), 336-342. <https://doi.org/10.1353/cri.1997.0000>
41. GASDE, H., & PAUL, W. (1996). Functional categories, topic prominence, and complex sentences in Mandarin Chinese. *Linguistics*, 34(2). <https://doi.org/10.1515/ling.1996.34.2.263>
42. Gassmann, R. H. (2018). *Abriss der chinesischen Syntax* (2nd ed.). Auflage.
43. Gassmann, R. H., & Behr, W. (2005). *Grammatik des Antik Chinesischen*.
44. Harris, Z. S. (1981). Co-occurrence and transformation in linguistic structure. *Papers on Syntax*, 143-210. https://doi.org/10.1007/978-94-009-8467-7_8
45. Іа́зыка, І. Р. (1964). *Трансформацыйны метод у структурнай лінгвістыцы*.
46. Jonah Lin. (2012). Syntactic structures of complex sentences in mandarin chinese. *National Tsing Hua University*, 63-97.
47. Malankhanova, A. E., & Sysoyev, P. V. (2015). Features of economic discourse texts translation from Chinese into the Russian language. *Yazyk i kul'tura*, (4(32)), 31-45. <https://doi.org/10.17223/19996195/32/3>
48. Onufrei, P. (2019). Політичний дискурс як об'єкт наукових розвідок. *Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*.
49. Pulleyblank, E. G. (2010). *Outline of Classical Chinese grammar*. UBC Press.
50. Sung, C. (2015). *Grammatik Der chinesischen Umgangssprache*. Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
51. Telychko, N., & Lyubka, A. (2019). Political discourse and its sociolinguistic variables. *International scientific journal «Education and Science»*, 2(27)(1), 155-158. [https://doi.org/10.31339/2617-0833-2019-2\(27\)-155-158](https://doi.org/10.31339/2617-0833-2019-2(27)-155-158)
52. 习近平. (2020). 习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话. <https://cpc.people.com.cn/n1/2020/0223/c64094-31600380.html>

53. 习近平在中非团结抗疫特别峰会上的主旨讲话（全文）-新华网. (2020). 新华网_让新闻离你更近. https://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2020-06/17/c_1126127508.htm
54. 习近平系列重要讲话数据库. (2020). 习近平系列重要讲话数据库. <https://jhsjk.people.cn/article/31893514>
55. 习近平系列重要讲话数据库. (2020). 习近平系列重要讲话数据库. <https://jhsjk.people.cn/article/31632573>
56. 习近平：在中央政治局常委会会议研究应对新型冠状病毒肺炎疫情工作时的讲话 - 新华网. (2020). 新华网 让新闻离你更近. https://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2020-02/15/c_1125578886.htm
57. 习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话（3 全文完）. (2020). <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1677256914542101224&wfr=spider&for=pc>
58. 习近平：在决战决胜脱贫攻坚座谈会上的讲话. (2020). 欢迎访问中共中央党校（国家行政学院）网站. https://www.ccps.gov.cn/xsxxk/zyls/202003/t20200306_138549.shtml
59. 习近平：在湖北省考察新冠肺炎疫情防控工作时的讲话-新华网. (2020). 新华网_让新闻离你更近. https://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2020-03/31/c_1125794013.htm
60. 张豫峰. (2006). 现代汉语句子研究 (1st ed.). 学林出版社.
61. 新华社. (2020). 习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话. <https://cpc.people.com.cn/n1/2020/0223/c64094-31600380.html>
62. 新华网. (2020). 习近平：在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话. <https://cpc.people.com.cn/n1/2020/0908/c64094-31854170.html>
63. 王力. (1955). 中国语法理论.
64. 王力. (1984). 中国语法理论 (2nd ed.). 山东教育出版社.

- 65.王珂园、任佳晖. (2020). 习近平：在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上的讲话 .
<https://cpc.people.com.cn/n1/2020/0223/c64094-31600380.html>
- 66.王维贤, & 张学成. (1994). *现代汉语复句新解*. 华东师范大学出版社.
- 67.陈建民. (1986). *现代汉语句型论*.
- 68.黎锦熙 . (2007). *新著国语文法* . BEIJING BOOK CO. INC.

